

Nr 103

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till stöd åt konstnärlig verksamhet m. m., given Stockholms slott den 8 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

/ Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas det statliga stöd till kulturlivet, som utgår ur lotteri-medelsfonden — fr. o. m. nästa budgetår överförd till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde — och från vissa anslag under åttonde huvudtiteln till stöd åt konst, litteratur, musik m. m.

Förslag framlägges om att för nästa budgetår 36,5 milj. kr. ställes till Kungl. Maj:ts disposition för bidragsgivning i för lotterimedelsfonden etablerade former. I fråga om fondens användningsområde redovisas i propositionen vissa synpunkter bl. a. på teater- och orkesterstödet och möjligheterna till en utvidgning av kulturstödet till nya eller eftersatta områden. Bl. a. framhålles, att fondmedel skall användas för en upprustning av den grundläggande skådespelarutbildningen och för igångsättande på försök av en rikskonsertverksamhet.

Vidare framlägges förslag om en fördubbling av anslaget till konstnärlig utsmäckning av statliga byggnader, från 500 000 kr. till 1 000 000 kr.

För en förbättring av det statliga stipendiestödet till yrkesverksamma konstnärer förordas en höjning med 374 000 kr. av anslaget till konstnärsstipendier.

Vid bifall till ett av chefen för finansdepartementet denna dag framlagt förslag om avveckling av biografnöjesskatten, vilket även avser att skapa nya former för kvalitetsstöd till svensk filmproduktion, kan det nuvarande för detta ändamål anvisade riksstatsanslaget indragas.

För de i propositionen behandlade kulturändamålen föreslås en sammanlagd medelsanvisning för nästa budgetår av drygt 41 milj. kr.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1963.

Närvarande:

Statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler — efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter — fråga om *vissa anslag för budgetåret 1963/64 till stöd åt konstnärlig verksamhet m. m.* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan 10, ecklesiastikdepartementet, punkten 5, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1963/64 till Stöd åt konstnärlig verksamhet m. m. beräkna ett anslag av 42 542 000 kr.

Sedan detta ärende numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla detsamma.

I. Inledning

Det i årets statsverksproposition under rubriken Stöd åt konstnärlig verksamhet m. m. beräknade anslagsbeloppet motsvaras innevarande budgetår av en på riksstaten uppförd sammanlagd anslagssumma av 33 142 000 kr. Av detta belopp har 5 142 000 kr. anvisats under riksstatens åttonde huvudtitel och 28 000 000 kr. under tionde huvudtiteln. Av följande sammanställning framgår det anvisade beloppets fördelning på anslagsändamål.

<i>Åttonde huvudtiteln</i>	Belopp
Statens konstråd	23 000
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader	500 000
Konstnärstipendier	840 000
Utställningar av svensk konst i utlandet	100 000
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	2 020 000
Stipendier åt författare av hög litterär förtjänst	100 000
Bidrag till Samfundet De nio	10 000
Teaterrådet	14 000
Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion	1 500 000
Bidrag till Barnfilmkommittén	35 000

Tionde huvudtiteln

Avsättning till lotterimedelsfonden	28 000 000
Summa kr.	33 142 000

Härjämte har årets riksdag på tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår anvisat ytterligare 6 700 000 kr. till avsättning till lotterimedelsfonden.

Som omnämnts i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t den 19 september 1962 beslutit, att lotterimedelsfonden från och med nästa budgetår skall höra till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Den följande redogörelsen för det statliga kulturstödet inriktning och omfattning samt formerna för medelsfördelningen kommer att beröra såväl de former av konstnärlig verksamhet, som nu stöds via anslag under ecklesiastikdepartementets huvudtitel, som den verksamhet, som åtnjuter bidrag ur lotterimedelsfonden. En redovisning kommer vidare att lämnas över föreliggande förslag till åtgärder och anslagsförstärkingar på dessa verksamhetsområden. I första hand kommer därvid att anmälas

vissa utredningsförslag, nämligen kulturfondsutredningens betänkande angående riktlinjer och former för fördelning av lotterimedel, provinsteaterutredningens förslag rörande den sceniska utbildningen samt konsertbyråutredningens första betänkande Rikskonserter jämte vid remissbehandlingen av utredningsförslagen anförda synpunkter. Därefter kommer att redogöras för vissa andra förslag till anslagsförstärkningar på olika punkter av det statliga kulturstödet samt slutligen sammanfattningsvis de ställningstaganden, till vilka bl. a. de redovisade förslagen ger anledning.

II. Det statliga kulturstödet

1. Allmänna riktlinjer

Genom beslut av 1961 års riksdag godkändes ett i propositionen 56 framlagt förslag till ett konkret *handlingsprogram för statens kulturpolitiska uppgifter*. Programmet avsåg insatser inom kulturlivets fria sektor och omfattade fyra huvudpunkter, nämligen stöd i skilda former åt utövare av konstnärliga yrken under deras utbildning, fortsatt utbyggnad av systemet med stipendier — i första hand arbetsstipendier — åt utövare av konstnärliga yrken, insatser för att öka den offentliga konsumtionen av konstnärlig produktion, främst genom förstärkning av beställnings- och inköpsanslag samt slutligen som en fjärde punkt i ett mer långsiktigt handlingsprogram en förstärkning av de krafter, som syftar till att bredda kulturmiljön och förbättra den kulturförmedlande verksamheten över huvud taget. Som ett led i programmets fjärde punkt ingick bl. a. ökat stöd till teatrar, bibliotek, museer och liknande institutioner med kulturförmedlande uppgifter.

De av riksdagen beslutade riktlinjerna för anslagspolitiken har legat till grund för en under de senaste åren genomförd, successiv förstärkning av *vissa riksstatsanslag* tillhöriga ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde *till stöd åt konst, litteratur, musik m. m.* Här kommer endast att omnämnas 1961 och 1962 års beslut i detta hänseende. I enlighet med förslag i propositionen 1961: 56 beslöts, att som en etapp av handlingsprogrammet genomföra anslagshöjningar med sammanlagt i runt tal 650 000 kr. Insatserna koncentrerades detta år till programmets andra och tredje punkter. För det följande året genomfördes anslagshöjningar med i runt tal 1,9 milj. kr. En väsentlig del av dessa ökade resurser anslogs i enlighet med programmets andra och tredje punkter till ökad inköpsverksamhet med anlitande av anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och till utbyggnad av författarsättnings- och stipendierings-systemen. Fjölårets beslut innebar därjämte en höjning av anslaget till kvalitetsstöd till svensk filmproduktion och särskilda medel till utställningar av svensk konst i utlandet.

Lotterimedelsfonden tillkom i samband med statsmakernas beslut år 1938 (prop. 24; SU 59; Rskr 132) angående omorganisation av penninglotteriväsendet. I enlighet med beslutet bedrivs penninglotterirörelse i Sverige av ett statligt aktiebolag, Svenska penninglotteriet AB, enligt särskilda för viss tid gällande koncessioner. De samtidigt godkända riktlinjerna för lotteribehållningens användning och redovisning innebar, att ena hälften av behållningen skulle an-

vändas för statsverkets behov och andra hälften tillföras den s. k. lotterimedelsfonden. Statsmakterna anslöt sig i princip — således utan något formellt ställningstagande — till att denna fördelningsregel lämpligen borde läggas till grund för beslut om lotteribehållningens huvudsakliga användning. I fråga om lotteriinkomsternas redovisning och behandling i riksstaten beslöts, att hela lotteribehållningen skulle uppdebiteras på en särskild inkomstitel. Vidare skulle det belopp, som av lotterimedlen årligen borde utnyttjas för allmänna budgetändamål, bestämmas till en fast summa för budgetår medan återstående belopp skulle användas för tillgodoseende genom Kungl. Maj:ts försorg av vissa allmännyttiga ändamål och tillföras lotterimedelsfonden över ett under tionde huvudtiteln uppfört särskilt avsättningsanslag.

I fråga om principerna för utdelande av bidrag från lotterimedelsfonden framhölls i propositionen 1938: 24, att dessa bidrag svärigen kunde i förväg bestämt avgränsas. Några direkta föreskrifter angående fördelningen har inte heller utfärdats utan bidragsgivningen har formellt kunnat ske till vilket som helst allmännyttigt ändamål. En viss fast praxis har emellertid, som kommer att framgå av det följande, utvecklats beträffande fondens användning. Bl. a. gäller att bidrag som regel ej tilldelas statliga myndigheter eller institutioner för deras löpande verksamhet.

Särskilda lotterier har under senare år anordnats till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål. Behållningen av dessa lotterier har i första hand varit avsedd att bekosta i statlig regi bedriven byggnadsverksamhet inom området. Bidrag av lotteribehållningen har i vissa fall anvisats även till andra ändamål, bl. a. till pensionsavgifter för befattningshavare vid statsunderstödda teatrar och orkestrar.

2. Kulturstödets omfattning och fördelning

De under åttonde huvudtiteln uppförda anslagen till stöd åt konst, litteratur, musik m. m. kommer här att närmare behandlas i den ordning de upptagits i den inledningsvis lämnade förteckningen.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

För innevarande budgetår har till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader anvisats ett reservationsanslag av 500 000 kr., varjämte till förvaltningskostnader vid statens konstråd anvisats 23 000 kr. (prop. 62; SU 145; Rskr. 323).

Utsmyckningsanslaget.

Detta anslags tillkomst och utveckling har beskrivits i propositionerna 1961: 56 och 1962: 62. Därav framgår, att statsmakterna redan år 1937 beslöt att anslå

medel för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Enligt det då beslutade finansieringsförfarandet skulle i anslag till statliga byggnader inräknas medel för konstnärlig utsmyckning, i allmänhet ej understigande 1 % av byggnadskostnaderna. Detta system för medelsanvisning, den s. k. enprocentregeln, har sedermera från och med budgetåret 1947/48 ersatts med ett på riksstaten uppfört särskilt reservationsanslag. De två senaste åren har detta anslag höjts från 200 000 kr. budgetåret 1960/61 till 400 000 kr. budgetåret 1962/63 och till 500 000 kr. för innevarande budgetår. Samtidigt med den senast beslutade höjningen, nominellt 100 000 kr., genomfördes vissa dispositioner i syfte att frigöra anslaget från kostnader för byggnadsåtgärder i samband med vissa större utsmykningsuppgifter genom att i princip överföra dessa till underhålls- eller byggnadsanslag.

Anslaget disponeras av statens konstråd. På grundval av ett av konstrådet uppgjort förslag fastställer Kungl. Maj:t årligen en plan för fördelningen av anslaget på olika utsmykningsuppgifter.

För varje fastställt utsmykningsföretag utses i regel särskilda kommitterade inom konstrådet, som tillsammans med byggnadens arkitekt planerar genomförande av utsmyckningen och avger förslag till rådet. För den konstnärliga utformningen av större utsmykningsuppgifter kan rådet besluta om tävling eller eljest ge direkt uppdrag till en för uppgiften lämplig konstnär. Det slutgiltiga, av rådet godkända utsmykningsförslaget underställs den byggnadsförvaltande myndigheten för granskning och godkännande.

Förvaltningsanslaget.

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget på 23 000 kr. disponeras 15 000 kr. för arvoden till konstrådets ordförande och övriga ledamöter, till rådets sekreterare samt till nationalmusei representant vid rådets sammanträden och 8 000 kr. för expenser samt resekostnadsersättning och traktamente.

Enligt gällande föreskrifter utgår arvode till konstrådets ordförande med 2 000 kr., till rådets övriga sex ledamöter med 1 000 kr., till sekreterare med 6 000 kr. och till nationalmusei representant med 1 000 kr. Något särskilt suppleantarvode utgår ej utan ledamotens skyldighet, då suppleant vid förfall inträtt i hans ställe, att av sitt arvode till suppleanten avstå ett belopp av 40 kr. för sammanträdesdag, dock högst 240 kr. för kvartal räknat.

Konstnärstipendier

Detta reservationsanslag är för innevarande budgetår uppfört med 840 000 kr. I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1962: 62 har riksdagen (SU 145; Rskr 323) från och med i år godkänt en utvidgning av det statliga stipendiestödet inom kulturlivets fria sektor. I propositionen lämnades en exemplifierande uppräkningslista av vilka nya kategorier av konstnärliga yrkesutövare, som det utbyggda stipendiestödet borde omfatta. Därvid nämndes bl. a. dramatiker,

regissörer, skådespelare och recitatörer, instrumentalister och andra tonkonstnärer, filmskapare, koreografer, dansörer, dans-, sång- och teaterpedagoger, scendekoratörer, illustratörer och konstnärligt arbetande fotografer.

Genom beslut den 28 juni 1962 har Kungl. Maj:t dels utfärdat bestämmelser angående konstnärstipendierna, dels föreskrivit, att av anslaget 230 000 kr. skall disponeras för *stipendier åt konstnärer inom måleri m. m.*, samma belopp, 230 000 kr., för *stipendier åt tonsättare* och 380 000 kr. för *stipendier åt konstnärer i övrigt*. Stipendierna utgöres av större arbetsstipendier på normalt cirka 10 000 kr., mindre arbetsstipendier på lägst 3 000 kr. och högst 5 000 kr., resestipendier samt stipendier av pensions- eller understödskaraktär. För konstnärer inom måleri m. m. och tonsättare skall för vardera gruppen 150 000 kr. användas för större arbetsstipendier. Av stipendiemedlen för konstnärer i övrigt skall 300 000 kr. användas för sådana större stipendier.

Större arbetsstipendier utdelas av Kungl. Maj:t på förslag i viss ordning, i vad gäller stipendier åt konstnärer inom måleri m. m. av Akademien för de fria konsterna efter samråd med Konstnärernas riksförbund, i vad gäller stipendier åt tonsättare av Musikaliska akademien efter samråd med Föreningen Svenska tonsättare samt i vad gäller stipendier åt konstnärer i övrigt av den genom beslut den 12 oktober 1962 tillsatta särskilda konstnärstipendienämnden. I fråga om övriga stipendier ankommer det på vederbörande stipendieutdelande myndighet att besluta om utdelning och fastställa stipendiebelopp.

Enligt bestämmelserna äger innehavare av större arbetsstipendium företräde till sådant stipendium vid nästföljande års utdelning men må uppbära stipendiet högst tre år i följd. Övriga stipendier må tilldelas samme konstnär högst två år i följd.

Utställningar av svensk konst i utlandet

I propositionen 1962:62 redogjordes för initiativ, som av en rad myndigheter och organisationer på konstlivets område tagits i syfte att få till stånd ett ökat statligt stöd för informationsverksamheten i utlandet rörande den svenska nutidskonsten. Riksdagen biföll förslaget att anvisa särskilda medel för detta ändamål (SU 145; Rskr 323). På riksstaten har sålunda för innevarande budgetår under rubriken Utställningar av svensk konst i utlandet uppförts ett särskilt reservationsanslag av 100 000 kr.

Enligt de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelserna disponeras anslaget av Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet. Ett särskilt beredningsutskott inom institutets utställningsnämnd har till uppgift att planera och genomföra utställningar av nutida svensk konst i utlandet.

**Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk
genom bibliotek m. m.**

Under denna anslagsrubrik har för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 2 020 000 kr. Anslaget disponeras på följande sätt.

1. Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek, <i>förslagsvis</i>	1 940 000
2. Ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker	80 000
	Summa kr. 2 020 000

Ersättning för biblioteksutlåningen.

Systemet för biblioteksersättningen, dess tillkomst och utveckling har ingående beskrivits i propositionerna 1961: 56 och 1962: 62. Bestämmelser i ämnet har utfärdats i kungörelse den 23 november 1962 angående Sveriges författarfond (nr 652). De för ersättningen avsedda anslagsmedlen tillföres en av statskontoret förvaltd fond, Sveriges författarfond. Frågor rörande fonden och dess användning handlägges av styrelsen för Sveriges författarfond.

I fråga om användningen av författarfonden gäller att svenska originalförfattare skall beredas individuell ersättning, s. k. författarpenning. Fondens behållning, sedan författarpenningarna utbetalats, fondens s. k. fria del, används för ersättning till alla ersättningsberättigade upphovsmän i form av stipendier, premier, pensioner eller andra kollektiva stödåtgärder.

Genom statsmakternas beslut år 1961 (prop. 56; SU 121; Rskr. 304) utvidgades systemet för biblioteksersättningen till att omfatta även till svenska språket översatt litteratur. Någon individuell gottgörelse motsvarande författarpenning utgår inte till översättarna men dessa tillerkändes genom reformen samma rätt som svenska originalförfattare till stipendier, premier, pensioner och understöd ur författarfondens fria del. Den av beslutet föranledda anslagshöjningen utgjorde 200 000 kr.

Enligt statsmakternas beslut förra året (prop. 62; SU 145; Rskr 323) höjdes anslagsmedlen till biblioteksersättningen med 760 000 kr. Den förbättring av grunderna för biblioteksersättningen, som därigenom möjliggjordes, innebar en höjning av biblioteksersättningens grundbelopp för litterära verk i original från tidigare tre öre till fem öre per hemlån samt från tidigare tolv öre till tjugo öre per referensexemplar. Samtidigt medgavs en viss begränsad höjning av författarpenningen. Anslagsförstärkningen medförde sålunda i första hand en ökning av författarfondens för kollektiva stödåtgärder avsedda fria del.

Ersättning för framställning av talböcker.

Framställningen av sådana talböcker, som är avsedda att användas för utlåning åt blinda och andra svårt vanföra, må i enlighet med 18 § lagen den 30 december 1960 (nr 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk äga

rum utan upphovsmannens tillstånd och kan sålunda i princip inte föranleda rätt till ersättning för denne. Vid riksdagsbehandlingen av nämnda lag (L¹U 41 och 43; Rskr 406) uttalades emellertid, att detta inte borde utesluta, att skälig ersättning till upphovsmannen skulle kunna utgå ur allmänna medel. Den fria talboksframställningsrätten har vidare begränsats såtillvida att den gjorts beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd.

Som tidigare angivits har för innevarande budgetår under förevarande anslag anvisats ett belopp av 80 000 kr. för att bereda ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker, som framställts för här avsett ändamål. Ersättningsbeloppets storlek är beräknat med ledning av uppgifter om talboksproduktionens omfattning under budgetåret.

Anslagsposten disponeras av Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation (Flyco) att användas dels till fördelning mellan svenska författare och översättare av verk, som under budgetåret framställs som talböcker i enlighet med nämnda bestämmelse i upphovsrättslagen, dels ock, intill ett belopp av högst 2 500 kr., till bestridande av Flycos administrationskostnader för fastställande och utbetalning av ersättningsbeloppen.

Stipendier åt författare av hög litterär förtjänst

Ur detta anslag utdelas belöningar eller meritstipendier för högklassigt litterärt skapande. Meritstipendierna utdelas av Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen för Sveriges författarfond. Ur det för innevarande budgetår anvisade anslaget av 100 000 kr. har genom beslut av Kungl. Maj:t den 9 november 1962 utdelats tio sådana meritstipendier, vart och ett på 10 000 kr.

Bidrag till Samfundet De nio

Under en följd av år har på riksstaten anvisats ett bidrag till Samfundet De nio att användas för befrämjande av samfundets verksamhet. Bidraget uppgår för innevarande budgetår till 10 000 kr.

Teaterrådet

Teaterrådet inrättades år 1935 och har enligt sin instruktion att utöva inseedet över det statsunderstödda teaterväsendet i landet. Rådet består nu av sju ledamöter, varav en tillika förordnats att vara rådets sekreterare. Teaterrådet har bl. a. till uppgift att vara remissorgan i frågor som rör bidrag till de statsunderstödda teatrarna och till annan teaterverksamhet. Rådet har dessutom att årligen fördela vissa medel, som ur lotterimedelsfonden ställs till för-

fogande till understöd åt teaterverksamhet i landsorten och för nordiskt teaterutbyte m. m.

Till bestridande av kostnaderna för rådets verksamhet har för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 14 000 kr.

Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion

Genom statsmakternas beslut år 1960 (prop. 79; BevU 49; SU 88; Rskr 229 och 234) genomfördes vissa åtgärder i syfte att förbättra de ekonomiska villkoren för den svenska filmproduktionen och biografnäringen. Åtgärderna bestod dels i en sänkning av biografnöjesskatten, dels i en höjning av det direkta stödet till filmproduktionen. Nöjesskatten på biografföreställningar sänktes enligt riksdagens beslut med 8 procentenheter, från 33 till 25 %, varjämte riksdagen beslöt öka den särskilda skattelindringen för mindre biografier. I fråga om det direkta stödet till filmproduktionen beslöts, att i princip hela den statliga andelen av nöjesskatten på svensk film skulle återgå till producenterna. Återbäringen utformades dels som ett generellt stöd till vederbörande filmproducent med 80 % av skattebeloppet, dels som ett speciellt stöd till producenterna av svenska kvalitetsfilmer. För sistnämnda ändamål uppfördes under riksstatens sjunde huvudtitel ett särskilt anslag, benämnt Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion, med huvudsakligt syfte att stimulera och främja en ökad produktion av kvalitativt högtstående svensk film. För fördelning av anslagsmedlen inrättades en särskild nämnd, s t a t e n s f i l m p r e m i e n ä m n d.

Ifrågavarande reservationsanslag är från och med innevarande budgetår redovisat under åttonde huvudtiteln. Som framhölls i propositionen 1962:62 synets rådande förhållanden tyda på att behov förelåg att förstärka den produktionsstimulerande effekten av kvalitetsstödet. Samtidigt med att anslaget med anledning härav genom fjolårets beslut. (prop 62; SU 145; Rskr 323) höjdes från 1 000 000 kr. till 1 500 000 kr. medgavs en viss förändring av tidigare gällande principer för kvalitetsstödet utformning. Förändringen medförde en utvidgning av statens filmpremiennämnds uppdrag. Under de första verksamhetsåren har det ålegat nämnden att av de till förfogande ställda medlen besluta om utdelning av premier till producenter av kvalitativt högtstående svensk film. Premieringen har endast gällt redan färdigställd film. I enlighet med instruktion av den 20 maj 1960 (nr 366) med ändring den 28 juni 1962 (nr 438) åligger det nu nämnden, att jämsides med utdelning av premier till producenter av redan färdigställda svenska filmer även försöksvis bevilja bidrag till producenter av filmer, som ännu inte färdigställts. I propositionen 1962:62 förutsattes att denna utvidgning av nämndens befogenheter skulle få formen av en försöksverksamhet och angavs vissa riktlinjer för en bidragsgivning i andra former än premiering i efterhand.

För premiåret den 1 april 1961—31 mars 1962 har enligt filmpremiennämndens beslut utdelats följande producentpremier, nämligen dels för långfilm till

AB Svensk filmindustri för »Såsom i en spegel» med 300 000 kr., för »Briggen Tre Liljor» med 200 000 kr. och för »Lustgården» med 100 000 kr. samt till AB Sandrew-Ateljéerna för »Pojken i trädet» med 100 000 kr., dels för barnfilm till Artfilm AB för »Bara roligt i Bullerbyn» med 100 000 kr., dels slutligen för kortfilm till Svensk Journalfilm AB för »En tarantella om efteråt» med 45 000 kr. samt till AB Svensk filmindustri för »Kadens» med 30 000 kr. och för »De kommer över gränserna» med 30 000 kr. Genom beslut den 4 maj 1962 har Kungl. Maj:t bekräftat, att ett sammanlagt belopp av 905 000 kr. skulle tillhandahållas vederbörande producenter.

Kungl. Maj:t har vidare medgivit, att av det nuvarande reservationsanslaget ett belopp av högst 75 000 kr. må användas till bestridande av kostnader för filmpremiénämndens verksamhet.

Bidrag till Barnfilmkommittén

Barnfilmkommittén bildades 1948 på initiativ av Kooperativa kvinnogillesförbundet, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Svenska landsbygdens kvinnoförbund. Avsikten med kommittén var att söka driva fram reformer på barnfilmområdet och att sprida upplysning i barnfilmfrågor. För närvarande är sammanlagt ett tjugotal organisationer, däribland både fackliga och politiska samt organisationer inom folkbildningsarbetet, anslutna till kommittén.

Kommittens arbete leds av en styrelse. Inom kommittén finns även för speciella uppgifter en barnfilmjury.

De huvudsakliga arbetsuppgifterna omfattar upplysnings- och rådgivningsverksamhet i skiftande former. Vidare ankommer det på barnfilmjurnyn att utföra den enligt nöjesskatteförordningen (SFS 1945: 823 med ändring 1957: 125) med tillämpningsföreskrifter (SFS 1945: 824 med ändring 1957: 126) föreskrivna prövningen av barnfilm för nöjesskattebefrielse. Ledamöter av kommitténs styrelse är vidare representerade i den nordiska barnfilmnämnden.

Bidrag till kostnaderna för barnfilmkommitténs verksamhet har under en följd av år utgått från ett särskilt anslag på riksstaten. För ändamålet har sedan budgetåret 1958/59 anvisats ett årligt anslag av 35 000 kr.

Bidragsgivningen av lotterimedel

I enlighet med 1938 års beslut skulle, som tidigare nämnts, i princip hälften av behållningen av lotterirörelsen tillföras lotterimedelsfonden och hälften den allmänna budgeten. Redan 1939 års urtima riksdag ansåg sig av statsfinansiella skäl föranledd att minska avsättningen till fonden. Denna har inte heller senare tillförts medel i den utsträckning som ursprungligen avsågs. I riksstaten för innevarande budgetår är inkomsten av lotterimedel upptagen till 115 milj. kr. medan

för avsättning till lotterimedelsfonden — inklusive tilläggsstat II till riksstaten — anvisats sammanlagt 34,7 milj. kr.

I fråga om omfattningen av och formerna för bidragsgivningen av lotterimedel gäller i huvudsak följande. Bidragsgivningen ur lotterimedelsfonden omfattar dels s. k. fasta ändamål, som sålunda betingar en årligen återkommande bidragstildelning, dels ändamål av mera tillfällig art. En redogörelse för omfattningen av bidragsgivningen, fördelad dels på ändamålsgrupperna teaterverksamhet, orkesterverksamhet och övriga ändamål, dels på landsbygds- och stadsändamål lämnas årligen i riksdagsberättelsen.

Till de fasta ändamålen hör i första hand de årliga driftbidragen till de kungl. teatrarna, stadsteatrarna i Göteborg, Malmö, Norrköping—Linköping, Hälsingborg, Uppsala och Stockholm, Göteborgs lyriska teater (Stora teatern) och Folkteatern i Göteborg samt Borås kretsteater, två större turnéteaterföretag, nämligen Riksteatern och Svenska teatern AB samt de sex större yrkesorkestrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle. Omfattningen av ifrågakvarande bidragsgivning för verksamhetsåret 1961/62 — det sista för vilket bokslut föreligger — framgår av följande sammanställning, som upptager dels vid spelårets början anvisat bidrag, dels de tilläggsanslag, som anvisats för täckande av under spelåret uppkomna ytterligare underskott.

Teatrar	Bidrag vid spelårets början	Tilläggsanslag	Summa	
Kungl. teatern	6 000 000	1 250 000	7 250 000	
Dramatiska teatern	2 700 000	468 200	3 168 200	10 418 200
Göteborgs stadsteater	1 188 000	83 200	1 271 200	
Malmö stadsteater	1 674 000	58 800	1 732 800	
Stadsteatern Norrköping-Linköping ..	474 000	53 800	527 800	
Hälsingborgs stadsteater	300 000	—	300 000	
Uppsala stadsteater	403 000	109 700	512 700	
Stockholms stadsteater	300 000	—	300 000	
Göteborgs lyriska teater (Stora teatern)	1 601 000	164 300	1 765 300	
Folkteatern i Göteborg	150 000	48 900	198 900	
Borås kretsteater	90 000	6 500	96 500	6 705 200
Turnéföretag				
Riksteatern	2 650 000	—	2 650 000	
Svenska teatern	2 253 000	—	2 253 000	4 903 000
Orkestrar				
Stockholms konsertförening	655 000	49 500	704 500	
Göteborgs orkesterförening	440 000	24 400	464 400	
Malmö konserthus	325 000	5 500	330 500	
Norrköpings orkesterförening	242 000	22 800	264 800	
Nordvästra Skånes orkesterförening (huvudman för orkestern i Hälsingborg)	268 600	—	268 600	
Gävleborgs läns orkesterförening	269 700	18 500	288 200	2 321 000
Summa				24 347 400

Stödet åt de kungl. teatrarna samt turnéföretagen utgår i det närmaste helt av statsmedel. För stadsteatrarnas del och till Stora teatern i Göteborg utgår även kommunala bidrag. Sedan spelåret 1957/58 har som regel, dock med undantag för Stockholms stadsteater, gällt att 3/5 av underskotten i teatrarnas verksamhet täcks av statsmedel och återstoden av kommunala anslag. Understödet till orkestrarna samt till de båda mindre teatrarna, Folkteatern i Göteborg och Borås kretsteater, delas lika mellan stat och kommun.

Inom ändamålsgruppen teaterverksamhet återfinnes vissa andra årligen återkommande bidrag. Sålunda har som framgår av 1963 års riksdagsberättelse under år 1962 anvisats bidrag om sammanlagt 280 000 kr. att fördelas av teaterrådet till understöd åt teaterverksamhet i landsorten och för nordiskt teaterutbyte m. m. Föreningen Drottningholmsteaterns vänner, Föreningen Svensk dramatik och Ruinspelen i Visby har erhållit bidrag om sammanlagt 185 000 kr. Kontinuerliga lotterimedelsbidrag utgår även till vissa konstbildningsorganisationer, nämligen Riksförbundet för bildande konst, Folkrorelsernas konstfrämjande och Föreningen Konst i skolan samt Nordiska konstförbundets svenska sektion. Sammanlagt utgör kostnaderna härför i runt tal 650 000 kr. Årliga bidrag utgår också — förutom till de större yrkesorkestrarna — till Västerås musiksällskap och Örebro orkesterstiftelse för dessa båda organisationers orkestrar samt till ett antal andra organisationer på musikens område, däribland Sveriges orkesterföreningars riksförbund, Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar, Nämnden för nordiskt musiksamarbete samt vissa körförbund. Sammanlagt uppgår bidragsgivningen för dessa ändamål till inemot 450 000 kr.

Ur lotterimedelsfonden utdelas regelmässigt bidrag till en rad tillfälliga ändamål, såsom arbeten på kulturminnesvårdens område, museibygnation, inköp av konst till samlingslokaler, iordningställande av teaterscener och utrustning av teaterlokaler. Engångsbidrag utgår även till sådana ändamål som utgivande av minnesskrifter, kostnader i samband med jubiléer, good-willresor m. m.

Beslut om anslag av lotterimedel grundas på bidragsansökningar. Ifråga om de fasta bidragen till teater- och orkesterverksamhet kompletteras ansökningarna med uppgifter rörande anställd personal, förändringar i biljettintäkter och lönekostnader samt inkomst- och utgiftsstaten för pågående och nästföljande spelår. Ansökningarna remitteras såvitt avser teatrar till teaterrådet och ifråga om orkestrar till Musikaliska akademien. Även beträffande övriga årligen återkommande bidragsansökningar gäller att erforderliga uppgifter om löne- eller andra kostnadsökningar införskaffas och att remiss sker till vederbörande myndighet. Nationalmuseet är därvid remissinstans i frågor som gäller bidrag till den konstbildande verksamheten.

Ansökningar om tillfälliga bidrag av lotterimedel prövas på likartat sätt. Till ansökningar om bidrag till bygnadsverksamhet, avseende exempelvis restaurering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller uppförande av museer, skall fogas kostnadsberäkning och finansieringsplan över arbetena ifråga. Sådana ansökningar remitteras i första hand till riksantikvarieämbetet, som vid behov

införskaffar yttrande från vederbörande landsantikvarie eller Nordiska museet samt tar erforderliga kontakter med kommunala organ. När fråga är om inrättande av teaterscen eller utrustning till sådan hörs teaterrådet, som därvid också införskaffar yttrande från exempelvis olika turnéföretag. Nationalmuseet är remissinstans i frågor som angår t. ex. inköp av konst samt byggnadsbidrag till konstmuseer. Utöver de nu särskilt nämnda kan i förekommande fall vid behov som remissinstans komma ifråga andra centrala ämbetsverk, länsstyrelser och institutioner.

III. Förslag till åtgärder och anslagsförstärkningar på kulturstödets område

1. Utredningsförslag

Betänkande och förslag angående riktlinjer och former för fördelning av lotterimedel

(avgivet av 1948 års utredning om en statens kulturfond)

I två likalydande motioner till 1947 års riksdag (I: 185 och II: 297) ifrågasattes om icke lotterimedelsfonden borde omvandlas till en statens kulturfond, vilken skulle tillföras lotterimedel i ökad omfattning samt nöjesskattemedel och möjligen även sammanslås med andra statliga fonder. Motionärerna ansåg bl. a., att de kungl. teatrarna borde erhålla direkta riksstatsanslag men att i övrigt understöd från kulturfonden skulle lämnas åt ungefär samma verksamhet, som erhöll stöd ur lotterimedelsfonden. Enligt motionärerna borde landsbygden i första hand komma i åtanke vid fördelningen av anslag ur kulturfonden.

Riksdagen beslöt med hänvisning till motionerna hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av frågan om inrättande av en statens kulturfond (Rskr 10, punkt 76).

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1948 tillkallade statsrådet och chefen för handelsdepartementet den 17 juli samma år särskilda sakkunniga¹ med uppdrag att utreda frågan om de ändamål till vilka lotterimedel, som icke skall tillföras allmänna budgeten, bör utgå samt formerna för medlens fördelning. Den 15 juni 1955 avlämnade utredningen, som antog benämningen kulturfondsutredningen, betänkande i ämnet (stencilerat) — Betänkande och förslag angående riktlinjer och former för fördelning av lotterimedel.

De sakkunniga

Vid bidragsgivningen borde enligt utredningen främst beaktas att stöd i största möjliga utsträckning gavs åt sådan konstutövning och annan kulturell verksamhet, som berikade hela landets kulturliv. Stöd från det allmännas sida till kulturella ändamål kunde icke enligt utredningen fördelas efter en geografisk likformighetsregel. Önskemålet om ett ökat stöd åt l a n d s b y g d e n s k u l t u r l i v borde enligt utredningen tillmötesgåas men kunde endast ske genom

¹ Numera justitierådet Yngve Söderlund, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare Bengt Elmgren, rektorn Allan Degerman och konsulenten Håkan Håkansson.

ökning av bidragen över huvudtaget och icke genom en omfördelning inom nuvarande bidragsram.

Utredningen ansåg sig icke kunna förorda inrättandet av en statens kulturfond av det slag, som avsågs i 1947 års riksdagsmotioner. Som skäl härför anfördes bl. a. att det syntes föga sannolikt, att medel kunde erhållas till en storfond av den föreslagna typen samt att en dylik fond ytterligare skulle försvåra gränsdragningen mellan anslagsgivning på riksstaten och bidragsgivning av fondmedel.

Utredningen föreslog, att i stället för lotterimedelsfonden borde inrättas två fonder, den ena benämnd teater- och musikfonden och den andra fonden för särskilda kulturella ändamål. Från den förra borde bidrag utgå uteslutande till opera-, teater- och yrkesmässig orkesterverksamhet. Utredningen ansåg, att bidragsgivning med anlitan av fondmedel var det mest ändamålsenliga för dessa verksamhetsformer, särskilt med hänsyn till de moment av oberäknelighet, som utmärker verksamhet av detta slag. Fonden för särskilda kulturella ändamål borde enligt utredningen inrättas för att tillgodose nya kulturändamål samt sådana ändamål av tillfällig och/eller brådskande natur. För flertalet övriga ändamål, som regelmässigt erhåller lotterimedelsbidrag, ansåg utredningen att bidragsgivningen borde ersättas med riksstatsanslag och antingen överföras till nya eller redan existerande anslag. Utredningen framhöll, att det här främst gällde fall där parallell anslagsgivning från lotterimedelsfonden och riksstaten förekom, t. ex. stöd åt den bildande konsten, museiväsendet, kulturminnesvården m. m.

Förslaget att uppdelade lotterimedelsfonden aktualiserade enligt utredningen frågan huruvida det fiktiva sambandet mellan inkomsterna av penninglotteriet och ifrågavarande fondavsättning borde bibehållas. Det föreföll utredningen mer rationellt att behandla de föreslagna fondavsättningarna som vanliga anslag på budgeten.

Beträffande formerna för fondmedlens fördelning föreslog utredningen, att den departementala handläggningen skulle bibehållas. Fördelningen av medlen från teater- och musikfonden borde handläggas i ecklesiastikdepartementet samt medelstillelningen ur fonden för särskilda kulturella ändamål i handelsdepartementet.

Det departement som skulle handha fördelningen av bidrag ur teater- och musikfonden borde enligt utredningen ha tillgång till ett rådgivande organ för dessa frågor. Utredningen föreslog med anledning härav, att teaterrådet borde ombildas till ett rådgivande organ även beträffande den yrkesmässiga orkesterverksamheten.

Yttranden

Utredningens betänkande blev föremål för en omfattande remissbehandling. De av utredningen framförda förslagen och synpunkterna har därvid i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Vissa invändningar har dock anförts mot

skilda delar av betänkandets innehåll. Detta gäller bl. a. utredningens synpunkter på en statens kulturfond och på fördelningen av lotterimedel mellan stad och landsbygd. En kulturfond skulle enligt de ifrågavarande remissinstanserna bidra till ett verksammare stöd åt landsbygdens kulturliv.

Vid remissbehandlingen framfördes från ett par håll invändningar mot utredningens förslag att teater- och musikstödet fortfarande skulle utgå ur fondmedel.

Lämpligheten av den av utredningen förordade anslagsgivningen på riksstaten för vissa tidigare genom fondmedel tillgodosedda ändamål ifrågasattes av ett stort antal instanser under framhållande bl. a., att åtskilliga av dessa kulturändamål därigenom kunde komma i ett sämre ekonomiskt läge och att bidragsgivningen blev mindre följsam. Det framhölls dock från något håll, att ett överförande till riksstaten av anslagen till den yrkesmässiga orkesterverksamheten skulle ge en starkare känsla av trygghet såväl för de anställda som för deras huvudmän. Företrädare för arbetsgivare och anställda inom teater- och orkesterväsendet underströk angelägenheten av att teater- och musikfonden tillfördes medel i tillräcklig grad för att tillgodose en successiv förbättring av löneläget för de anställda, motsvarande löneökningarna på den allmänna marknaden.

Flertalet remissinstanser uttalade sig för en fortsatt departemental behandling av fondmedlens fördelning, varvid man i allmänhet anslöt sig till utredningens förslag att medelsfördelningen till teater- och musikändamål skulle handläggas av ecklesiastikdepartementet.

Det av utredningen föreslagna rådgivande organet för teater- och musikfonden mötte däremot kritik på flera håll, framförallt med hänsyn till att i nämnden icke skulle ingå sakkunniga på berörda områden. Det framhölls, att nämnden därigenom skulle behöva anlita utomstående expertis med risk för tungroddhet och åtföljande sidoflytande. Som alternativ föreslogs, att teaterrådet skulle bibehållas och att för frågor rörande den yrkesmässiga orkesterverksamheten skulle inrättas ett fristående statens musikråd.

Den sceniska utbildningen

(Betänkande II avgivet av 1955 års provinsteaterutredning)

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 september 1955 tillkallade chefen för handelsdepartementet den 23 september samma år särskilda sakkunniga¹ med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande den statsunderstödda teaterverksamheten i landsorten.

De sakkunniga, som antagit benämningen 1955 års provinsteaterutredning, framlade i maj 1960 betänkande rörande statsunderstödd teaterverksamhet i landsorten. Utredningen framhöll därvid, att framställningar i olika samman-

¹ Landshövdingen Ossian Sehlstedt, tillika ordförande, rektorn Harald Elldin, numera kommunalrådet Harald Lindvall, byråchefen Folke Lyberg och filosofie doktor Stig Torsslow.

hang gjorts om en utökning och fördjupning av den skådespelarutbildning, som för närvarande bedrivs, och att bl. a. Riksteatern hos chefen för handelsdepartementet hemställt, att utredningen måtte få i uppdrag att utreda frågan om skådespelarutbildningen och en till Riksteatern knuten elevskola. Utredningen har i september 1961 avlämnat sitt andra betänkande (stencilerat) — Den sceniska utbildningen.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, överstyrelsen för yrkesutbildning, universitetskanslersämbetet, teaterrådet, kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna, stadsfullmäktige i Göteborg, Malmö, Norrköping och Linköping, styrelserna för Dramatiska teatern, Göteborgs stadsteater, Göteborgs lyriska teater (Stora teatern), Malmö stadsteater och stadsteatern Norrköping—Linköping, Riksteatern, dåvarande Folkrörelsernas programaktiebolag (Programbolaget), Sveriges radio, Teatrarnas riksförbund, Svenska teaterförbundet, Stockholms musikkritikers förening och Sveriges teaterkritikers förening.

Stadsfullmäktige i Malmö har som eget yttrande åberopat vad Malmö stadsteater anfört och stadsfullmäktige i Linköping och Norrköping åberopar yttrande av stadsteatern Norrköping—Linköping. Svenska teaterförbundet har bifogat yttrande från Svenska regissörsföreningen.

De sakkunniga

Utredningen framhåller, att utbildningen för teatern i vår tid borde vara lika självklar som utbildningen för annan konstnärlig verksamhet. I samma mån som teaterverksamheten utökas och kraven på artisterna stegras har behovet av en fast organiserad utbildning till teateryrket blivit allt starkare. Utredningen anser det angeläget att statsmakterna, som under hand accepterat detta faktum, ägnar särskild uppmärksamhet även åt denna yrkesutbildning.

Utredningen påpekar, att den nuvarande utbildningens tillräcklighet gång efter annan ifrågasatts, och att flera förslag till förbättringar förts fram, vilka emellertid ej lett till någon åtgärd. I den offentliga debatten har även tanken på en teaterakademi eller teaterhögskola förts fram. Både den nuvarande elevutbildningen och frågan om någon form av fortsatt utbildning eller rent av tillkomsten av en central teaterskola bör enligt utredningens mening prövas dels med hänsyn till det stigande kvalitetskravet, dels med ledning av prognoser rörande behovet av skådespelare, lärare, regissörer, dekoratörer, tekniker m. fl. Man bör därvid, framhåller utredningen, beakta det faktum, att ett växande teaterintresse med ett ökat antal föreställningar i hela landet ökar efterfrågan på skådespelare och annan personal. Samma effekt har också t. ex. radions och televisionens programexpansion. Vid bedömningen av den sceniska utbildningens omfattning och inriktning bör man också enligt utredningen hålla i minnet, att teatern söker sig nya uttrycksformer (musicals och lyriskt-dramatiska pjäser) samt att massmedia — radio, TV och film — behöver skådespelare med speciell utbildning.

Efter dessa inledande synpunkter och en redogörelse för skådespelarutbildningen i vissa främmande länder kommer utredningen in på den nuvarande svenska skådespelarutbildningen. Utredningen anför härom i huvudsak följande.

Den viktigaste delen av utbildningen av *dramatiska skådespelare* i vårt land bedrivs för närvarande vid de *fyra statsunderstödda elevskolorna vid Dramatiska teatern, Göteborgs stadsteater, Malmö stadsteater och stadsteatern Norrköping—Linköping*. De sistnämnda tre skolorna får även kommunalt stöd.

Samtliga nämnda elevskolor är i fråga om organisation likartade. Sålunda återfinns de grundläggande bestämmelserna i regel i ett för skolan gällande reglemente och vid alla finns en föreståndare. — Lärarnas antal varierar och är störst vid Dramatens elevskola, där de är cirka 20. Man utnyttjar allmänt såsom lärare skådespelare och regissörer, som finns inom den egna teatern och där har sin huvudsakliga utkomst. För vissa speciella ämnen såsom talteknik, sång, plastik m. m. anlitas särskilda lärare, som oftast ej har andra uppgifter inom teatern. I teater- och konsthistoria, psykologi m. m. hålls föreläsningar av utomstående lärarkrafter. — Eleverna, som ofta förut genomgått privat elevskola ett eller flera år, antages efter ansökning och inträdesprov, som äger rum inför en jury vid varje skola. Elevantalet för samtliga årskurser uppgick hösten 1958 till 18 vid Dramaten, 13 i Göteborg, 14 i Malmö och 8 i Norrköping. Antalet varierar något från år till år beroende på nyintagningarna, men 1958 förefaller att vara ett lämpligt genomsnittsår.

Utbildningen har länge varit tvåårig. Detta anses dock allmänt vara för litet. Redan tidigt infördes därför begreppet premiärelever, vilket innebär, att några av eleverna erhåller ett tredje utbildningsår med en mindre, fast lön eller stipendium samt skyldighet att medverka på scenen.

Uppläggningsen av undervisningen vid de olika elevskolorna torde i stort sett vara densamma. Under lärotiden förekommer undervisning cirka 33 veckor per läsår och antalet veckotimmar, som eleverna har att delta i, varierar mellan 30 och 40.

Man undervisar huvudsakligen i samma läroämnen vid de olika skolorna, även om dessa icke vid samtliga erhållit en enhetlig benämning. Vissa olikheter föreligger i fråga om sättet att meddela undervisning vid de olika skolorna. Man har genomfört en längre gående individualisering av undervisningen vid Dramatens elevskola än vid de övriga skolorna och arbetar där endast i undantagsfall med hela årskullen gemensamt. — Under första elevåret brukar huvudvikten läggas vid ämnena talteknik, plastik samt vissa föreläsningar, men för varje år tar scenframställningen allt större plats på schemat. — Läsåret avslutas i regel med en uppvisning inför en utvald publik. Betyg över avlagd examen meddelas dock inte.

Kostnaderna för elevskolorna är, som framgår av en till betänkandet fogad tabell, mycket olika både i fråga om totalkostnader och kostnader per elev. För läsåret 1960/61 uppgick kostnaderna till sammanlagt cirka 174 000 kr. vid de fyra skolorna. Det statliga bidraget var i runt tal 70 000 kr.

Vid sidan av statligt och kommunalt stödda elevskolor finns även en okontrollerad *privat utbildning*.

För den *lyriska* teatern bidrivs utbildningen av *skådespelare* huvudsakligen vid den till musikhögskolan knutna *operaklassen*. Därjämte har vid *Stora teatern i Göteborg* i mindre utsträckning och på prov bedrivits utbildningsverksamhet för sådana skådespelare.

Efter en redogörelse för debatten kring skådespelarutbildningen samt anställnings- och löneförhållandena inom skådespelaryrket kommer utredningen in på frågan om tillgång och efterfrågan på skådespelare. Utredningen slår fast, att det sammanlagda antalet fast engagerade skådespelare i landet är mindre än 300. Omkring 500 skådespelare går från det ena engagemanget till det andra. Totalt torde man enligt utredningen icke kunna tala om någon brist på skådespelare, men det är en ganska allmän uppfattning bland teatercheferna, att det råder brist på verkligt dugande skådespelare, användbara för varjehanda uppgifter inom en ensemble.

Utredningen konstaterar, att undersökningar av arbetslösheten bland skådespelare ger vid handen, att den största procenten arbetslösa befinner sig i kategorien privat utbildade. Detta har, anser utredningen, uppenbarligen sin förklaring däri, att elever i privata elevskolor inte genomgår samma prov och inte underkastas samma gallring som eleverna vid de statsunderstödda skolorna. Utredningen nämner, att vissa fortbildningskurser under senare år har anordnats med stöd av arbetsmarknadsstyrelsen som ett led i strävandena att nå en jämnare och högre sysselsättning. Av vad utredningen inhämtat från ledningen för dessa kurser framgår, att en stor del av de bekymmer, som teatervärlden hyser om skådespelartillgången i förhållande till efterfrågan, måste skrivas på utbildningens konto.

Utredningen framhåller, att det i kritiken av den nuvarande utbildningen gjorts gällande, att teatrarnas rekrytering till de egna elevskolorna bestämts av de egna behoven och inte med hänsyn till det totala behovet i landet. Vissa av de teatrar, som saknar elevskolor, framför allt turnéföretagen, har menat att de härigenom blivit ställda utanför nyrekryteringen.

I fråga om de faktorer som bestämmer rekryteringsbehovet anför utredningen bl. a.

Vare sig teaterverksamheten i landsorten ordnas genom ett utbyggande av stadsteatrarnas antal eller genom turnéföretagens intensifierade verksamhet eller bådadera, blir kraven på bättre tillgång på goda skådespelare märkbara. Det går inte gärna att sätta i gång med någon mer omfattande utbildning av nya skådespelare utan att känna till projekterade nya teatrar och behovet av ytterligare turnéföreställningar. Men detta är ett problem på lång sikt. Svårigheterna ligger i att kunna tillgodose behovet av lämpliga skådespelare i lämpliga åldrar just den dag, då en teater skall börja sin verksamhet eller en ny turnéensemble skall engageras.

Utredningen konstaterar, att tillgången på nya dramatiska skådespelare för närvarande är mellan 20 och 25 om året och efterfrågan på utökning av befintliga ensembler ungefär lika stor. Utredningen finner ändock en viss ökning av utbildningskapaciteten motiverad, bl. a. för att möta det framtida behovet av nya ensembler för fasta teatrar likaväl som för turnéverksamhet.

I sitt förslag angående en förstärkning av den grundläggande sceniska utbildningen förordar utredningen, att den nuvarande utbildningsformen med decentraliserad utbildning vid elevskolor, som har samband

med en fast scen, bibehålles. Ur utbildningssynpunkt anser utredningen att den hittillsvarande ordningen är att föredraga framför en centraliserad utbildningsform och anför till stöd härför bl. a.

De nuvarande statsunderstödda elevskolorna är samtliga knutna till en verksam teater. De bereder därmed sina elever möjligheter att redan från begynnelsen komma i kontakt med teaterns skilda funktioner och med hela den atmosfär, som ger teatern dess särprägel. Denna tillgång uppfattas av teatern som i hög grad avgörande för hela utbildningen. De nuvarande statsunderstödda teaterskolorna representerar följaktligen en form av inbyggd yrkesundervisning med alla de praktiska och psykologiska tillgångar detta erbjuder. En väsentlig fördel med en decentraliserad utbildning ligger därjämte i, att skolorna arbetar med ett jämförelsevis ringa elevantal var för sig. Även för teaterundervisningen — kanske i synnerhet för denna — är det en tillgång med små grupper och såvitt möjligt individuell undervisning.

Utbildningen vid de nuvarande elevskolorna bygger på en mångårig erfarenhet och representerar därmed ett värde, som med organisatorisk påbyggnad och ekonomiskt tillskott kan utgöra en god bas för en utökad grundutbildning.

Utbildningen av dramatiska skådespelare bör enligt utredningen ske vid redan befintliga skolor och vid en nystartad dramatisk elevskola, som anknytes till turnéteatern och förläggs till Stockholm. Utredningen framhåller, att turnéteatern har uttalat allvarliga bekymmer för nyrekryteringen till sina turnéer även av unga skådespelare. Turnéteatern har enligt utredningen goda förutsättningar att knyta en elevskola till sin verksamhet. Möjligheterna att skaffa kvalificerade lärare är särskilt goda i Stockholm. Turnéteaterskolan skall på jämställda villkor med övriga elevskolor bidra till den allmänna ökningen av elevkullarna.

Skolornas kapacitet behöver enligt utredningen förstärkas både kvalitativt och kvantitativt. Utredningen framhåller särskilt behovet av en utökad undervisning i talteknik och scenplastik samt i stilteater. Vidare betonas betydelsen av att undervisningen tar större hänsyn till nya dramatiska uttrycksformer och till det behov av skådespelare, som även film, radio och TV representerar.

Utredningen räknar med en treårig utbildningstid.

I fråga om intagningen av elever förordar utredningen en ökning till 40 ny-intagna elever per år vid samtliga skolor, varav 12 vid Dramatens elevskola, 10 vid Göteborgs stadsteaters elevskola, 6 vid Malmö stadsteaters elevskola, 4 vid Norrköping-Linköpings stadsteaters elevskola och 8 vid turnéteaterns elevskola.

I fråga om uppläggningsen av den dramatiska skådespelarutbildningen anför utredningen i övrigt bl. a. följande.

Till upprustningen måste fogas villkoret om största möjliga enhetlighet de olika skolorna emellan. Den organisatoriska uppläggningsen bör i sina väsentligheter regleras genom ett normalreglemente, fastställt av Kungl. Maj:t. Undervisningsämnen bör ha en enhetlig benämning, och man bör undervisa efter enhetliga grunder så långt detta är möjligt.

Vad beträffar utbildningen av *lyriska skådespelare* finner utredningen, att för operaartisternas del operaklassen eventuellt med någon utökning torde vara till-

fyllest. Det är emellertid enligt utredningen uppenbart att det behövs utbildning också för artister vid övriga lyriska scener, som Stora teatern i Göteborg, Malmö stadsteater m. fl. Då staten lämnar ekonomiskt stöd åt teatrar av denna karaktär är det enligt utredningens mening följdriktigt, att staten också stöder utbildningen vid en särskild lyrisk elevskola, som lämpligen bör vara knuten till Stora teatern.

Utredningen har utgått ifrån att staten bör påtaga sig det huvudsakliga *ekonomiska ansvaret* för den föreslagna utvidgningen och fördjupningen av utbildningsverksamheten, även om kommunerna i förekommande fall kan tänkas fortsätta med att lämna ett visst stöd till elevskolorna. Det bör enligt utredningen övervägas, om inte radio, TV och film med hänsyn till sina resurser bör bidra till kostnaderna för den framtida grundutbildningen som ger dem tillgång till goda arbetskrafter med gedigen scenisk utbildning.

Med hänsyn till det ekonomiska ansvar staten kommer att påtaga sig i fråga om utbildningen anser utredningen, att staten bör utöva *inspektion över undervisningen*, exempelvis genom att Kungl. Maj:t delegerar uppgiften till teaterrådet.

Utredningen finner vidare att det finns anledning överväga en förändring av det nuvarande systemet med *medelstildelning* ur lotterimedelsfonden till utbildningskostnaderna vid elevskolorna. Utredningen understryker samtidigt vikten av att medelstildelningen till den sceniska utbildningen frigöres från bidragsgivningen till teatrarnas mer affärsbetonade verksamhet. Elevskolorna bör enligt utredningens mening självständigt få disponera de medel, som är avsedda för undervisningen och därmed göras ekonomiskt mer oberoende av moderteatrarna.

Utredningen, som redan inledningsvis framhållit betydelsen av att man skaffar sig en *överblick över hela landets behov av bl. a. skådespelare* och därmed över nyrekryteringsbehovet, anser att denna uppgift lämpligen bör överlåtas på ett särskilt organ, t. ex. en utbildningsnämnd med representanter för teaterförbundet, teatrarnas riksförbund, filmproducenterna, Sveriges radio-TV och staten.

Betänkandet innehåller även vissa synpunkter av mera principiell art på teaterns utbildningsfråga som helhet. I anslutning till den tidigare diskussionen om en central högre utbildningsanstalt, bl. a. för yrkesutövare inom teaterns område, anför utredningen bl. a.

Det är inte enbart den grundläggande skådespelarutbildningen som är otillfredsställande och underdimensionerad. Behovet av en kompletterande högre utbildningsform gör sig allt mer gällande, inte minst med hänsyn till den efterfrågan på artister, som radio, TV och film representerar. Till detta kommer att de moderna sceniska kontaktformerna med deras nya anspråk på artisternas rutin och mångsidighet reser ytterligare krav på utbildningen. En organiserad regissörsutbildning saknas helt. Det finns inte heller någon form av utbildning för andra uppgifter, sammanflätade med teaterns intressen, såsom för dekoratörer, teatertekniker, dramaturger, dramatiker och teaterkritiker. Inom en central utbildningsanstalt för fortsatt högre utbildning av skådespelare och för ut-

bildningslinjer för andra grupper, som har beröring med olika sidor av den sceniska konsten, bör också kunna utbildas kunnigt yrkesfolk för radio, TV och film. Skolan bör också sörja för utbildningen av lärare vid de fasta teatrarnas elevskolor. — Med hänsyn till den centrala skolans uppgifter synes det utredningen påkallat, att filmbolagen och Sveriges radio deltar i kostnaderna för skolans verksamhet.

Att närmare ingå på de spörsmål, som sammanhänger med frågan om tillkomsten av en central teaterskola, torde inte ligga i utredningens uppdrag. Vårt förslag tar därför sikte enbart på grundutbildningen. Antingen bör den med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 juni 1960 tillkallade kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna få ägna sig åt frågan om inrättandet av ett centralt utbildningsinstitut eller också bör uppgiften överlätas åt en särskild utredning med erforderligt expertstöd.

Yttranden

Utredningsförslaget har genomgående hälsats med tillfredsställelse av remissinstanserna och allmänt ansetts väl ägnat att läggas till grund för åtgärder att förbättra skådespelarutbildningen. Inga invändningar har rests mot utredningsförslagets riktlinjer innebärande en treårig och efter enhetliga linjer genomförd skådespelarutbildning. Alla är ense om att en kvalitativ förbättring av utbildningen enligt förslaget är en synnerligen angelägen åtgärd.

Utredningens förslag att den treåriga utbildningen bör bedrivas decentraliserat vid skolor anknutna till en teaterscen har överlag inte mött några principiella invändningar. *Arbetsmarknadsstyrelsen* finner det angeläget att i enlighet med vad utredningen förordat elevskolorna görs mindre beroende av moderteatern och anför härom bl. a.

Moderteatrarna har i en del fall alltför mycket utnyttjat lärare och elever i sin repertoar. Den fortlöpande undervisningen har härigenom blivit eftersatt. Särskilt angeläget är att eleverna under det första årets grundläggande utbildning får arbetsro och regelbundna lektionstider.

Överstyrelsen för yrkesutbildning finner att utvecklingen går mot en decentralisering av den förberedande sceniska utbildningen. Överstyrelsen nämner, att vid Skara yrkesskola från och med hösten 1962 på försök anordnas en ettårig förberedande grundlinje för scenisk utbildning. Enligt överstyrelsens uppfattning är det sannolikt att initiativ i samma riktning kommer att tagas även inom andra delar av landet.

Malmö stadsteater ifrågasätter, om inte en viss del av den föreslagna treåriga undervisningen, nämligen i de ämnen som kan sammanföras till en grundkurs i scenkonstens elementa, hellre borde bedrivas vid en central utbildningsanstalt.

Även *stadsfullmäktige i Göteborg* ger uttryck åt uppfattningen att undervisning i grundläggande ämnen bör kunna ske centralt och i så fall även elevuttagningen.

Svenska teaterförbundet instämmer i utredningens synpunkter på värdet av en decentraliserad utbildning, förutsatt att de separata skolorna får en fullt

självständig ställning gentemot de teatrar, vid vilka de förlagts. Mycket torde enligt förbundet därvidlag komma att bero på dels teaternas goda vilja, dels effektiviteten hos de organ, som sättes att övervaka och inspektera utbildningen.

Arbetsmarknadsstyrelsen ställer sig tveksam till utredningens förslag att den nya dramatiska elevskolan skulle ges speciell anknytning till turnéteatern och främst inriktas på att tillgodose dennas skådespelarbehov. Några särskilda utbildningsformer just för denna teater synes arbetsmarknadsstyrelsen knappast påkallade. Styrelsen framhåller, att utredningsförslaget bygger på att alla skolor skall bidra till rekryteringen vid alla teaterföretag.

I övriga remissutlåtanden har emellertid förslaget om en elevskola knuten till turnéteatrarna tillstyrkts.

I fråga om utbildningen av lyriska skådespelare framhåller *Stora teatern i Göteborg*, att över 250 artister för närvarande arbetar vid de lyriska teatrarna och turnéföretagen. I yttrandet betonas det allvarliga i att någon kvalificerad och allsidig utbildning för operett- och musicalutövande ej existerar i landet.

Stockholms musikkritikers förening ifrågasätter, om de krav som ställs på lyriska skådespelare i fråga om dramatiskt kunnande tillfredsställs av vare sig operaskolan eller den vid *Stora teatern i Göteborg* föreslagna undervisningen. Redan 1947 års musikutredning föreslog att den skådespelarmässiga utbildningen vid operaskolan borde göras gemensam med *Dramatiska teaterns* elevskola, ett förslag som enligt föreningen alltjämt har samma aktualitet.

Utredningens förslag om en ökning av utbildningskapaciteten vid de dramatiska elevskolorna till en årlig intagning av 40 elever har på flera håll givit anledning till erinran. *Statskontoret* framhåller, att det synes tveksamt om fullgod sysselsättning i fortsättningen kan upprätthållas vid ett årligt nytillskott av skådespelare av denna omfattning och understryker vad i betänkandet anförts angående svårigheterna att närmare beräkna rekryteringsbehovet. Den med förslaget avsedda upprustningen av utbildningen måste enligt statskontoret bli beroende av tillgången på kvalificerade lärare. Först sedan utbildning av lärare vid en central läroanstalt kommit till stånd och växelverkan mellan denna utbildningsform och elevskolorna etablerats bör, framhåller statskontoret, en gradvis uppbyggnad av elevskolorna kunna ske. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* påtalar att en nyintagning av 40 elever per år innebär en betydande ökning av skolornas kapacitet. På denna punkt synes en omprövning böra ske i avsikt att i varje fall något begränsa elevintagningen i jämförelse med utredningens förslag.

Remissinstanserna är eniga om att staten bör bära det ekonomiska huvudansvaret för skådespelarnas yrkesutbildning. *Statskontoret* anför härom bl. a.

Statskontoret delar utredningens uppfattning, att det — i betraktande av bl. a. omfattningen av det ur lotterimedelsfonden utgående statliga stödet till teater-

verksamheten — bör ankomma på statsmakterna att vidtaga åtgärder för att genomföra en förbättring av utbildningsförhållandena på förevarande område. Utredningen utgår ifrån att staten bör påtaga sig det huvudsakliga ekonomiska ansvaret för den föreslagna upprustningen. Statskontoret delar denna uppfattning men vill samtidigt understryka utredningens uttalanden, att förhandlingar bör upptagas om bidrag även från radio, television och film.

Teaterrådet avstyrker däremot alla finansieringsbidrag från radio, TV och film, enär en sådan anordning icke synes tjäna något praktiskt budgetärt syfte. *Svenska teaterförbundet* vill av principiella skäl bestämt avstyrka bidrag från Sveriges radio. Det förefaller förbundet ologiskt att först frigöra elevskolorna från beroendet av teatrarnas ekonomi och sedan göra skolorna beroende av anslag från Sveriges radio. Staten bör enligt förbundet själv bära kostnaderna och ej lita till vare sig Sveriges radio eller kommunerna.

Sveriges radio förklarar sig vilja inom ramen för sina möjligheter stödja en utveckling av den sceniska utbildningen.

De remissorgan, som uttalat sig därom, har alla tillstyrkt att frågan om ett centralt högre teaterinstitut snarast utredes. *Universitetskanslersämbetet* anser att en särskild utredning bör tillsättas i samband med att statsmakterna tar ställning till en förstärkning av den sceniska utbildningen. *Kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna* har för avsikt att begära att särskilda experter måtte knytas till kommittén för det fortsatta utredningsarbetet på denna utbildningsfråga men har intet att erinra mot alternativet, att en särskild utredning tillsättes för ändamålet.

Fortsatt diskussion av utbildningsfrågan

Teatrarnas riksförbund har i särskild skrivelse hemställt om en undersökning av möjligheterna att snarast möjligt förverkliga de av 1955 års provinsteaterutredning föreslagna åtgärderna för en förbättring och utökning av teaterutbildningen, både dess dramatiska och dess lyriska sida. Förbundet betonar vikten av utbildningen för lyrisk teaterverksamhet.

För att samordna sina ansträngningar att åstadkomma en förbättring i utbildningsläget för teatern har Teatrarnas riksförbund och Svenska teaterförbundet tillsatt ett gemensamt organ, benämnt *Teaterns utbildningsråd*. I särskild skrivelse framhåller rådet, att det statliga stödet till grundutbildning av skådespelare måste förstärkas. Det bidrag av statsmedel som utgår till de nuvarande teaterskolorna för grundutbildning av skådespelare — sammanlagt 70 000 kr. per år för fyra skolor — är för knappt och medför dels att skolorna inte kan ge kontinuerlig och allsidig undervisning, dels att medel måste tagas ur teatrarnas ordinarie budget för att finansiera utbildningen. I framställningen understrykes även det ökade behovet av utbildning både av turnéskådespelare och lyriska artister.

Rådet erinrar vidare om provinsteaterutredningens synpunkter på behovet av utbildningsmöjligheter för regissörer, scendekoratörer, teaterpedagoger, vissa yrkeskategorier vid radio, TV och film samt av kvalificerad fortutbildning för skådespelare. Det framhålls som angeläget att, under tiden som utredningsarbetet pågår i dessa frågor, provisoriska utbildningsformer såsom seminarier, kurser o. d. anordnas.

Teaterns utbildningsråd har sedermera beretts tillfälle att inkomma med eget yttrande över provinsteaterutredningens förslag.

Utbildningsrådet har på grundval av de av utredningen och vid remissbehandling framförda synpunkterna och i nära anslutning till utredningsförslaget presenterat ett principförslag till organisation av grundutbildningen. Med hänsyn till de krav som rådet ställer på utbildningen i fråga om bl. a. kvalitet — d. v. s. tillgång till kvalificerade lärare — och mångsidighet rekommenderar rådet, att grundutbildningen koncentreras till tre utbildningsanstalter, en i vardera Stockholm, Göteborg och Malmö. Skolorna bör enligt rådet vara treåriga och förutsättes efter hand få dels en dramatisk, dels en lyrisk-dramatisk linje med delvis gemensam undervisning. I fråga om de olika skolornas uppbyggnad anför rådet bl. a. följande.

Teaterskolan i Stockholm

Skolan organiseras som en fristående utbildningsanstalt. I denna uppgår Dramatiska teaterns elevskola, Riksteaterns elevskola och elevskolan vid stadsteatern Norrköping-Linköping. Den senare bör dock eventuellt kunna kvarstå intill dess utbildningen avslutats för de elever, som redan är antagna vid skolan.

I första hand anlitas lärare från Dramatens elevskola och Riksteaterns utbildningsverksamhet.

Permanenta lokaler bör inredas, varvid statsmakternas bistånd förutsättes. I avvaktan härpå torde provisoriska lokaler kunna anskaffas.

Skolan bör organiseras så, att möjligheten står öppen såväl till en breddning av verksamheten som till ett organisatoriskt samarbete med en »högre teaterskola» i enlighet med provinsteaterutredningens förslag.

Första året antages omkring 20 elever för dramatisk utbildning. Senare organiseras även en lyrisk linje, varvid möjligheterna för ett samgående med operaskolan undersökes.

Teaterskolan i Göteborg

Skolan organiseras som en fristående utbildningsanstalt med en dramatisk och en lyrisk-dramatisk linje. Den senare linjen får tyngdpunkten på operett, men undervisning för opera och musical bör bedrivas jämsides.

Lärare anlitas i första rummet från Göteborgs stadsteaters nuvarande elevskola och från Stora teatern.

För undervisningen användes dels de nuvarande lokalerna i stadsteatern, dels de lokaler som Stora teatern väntas förfoga över för utbildningsändamål.

Första året antages omkring 15 elever. Alternativt göres intagning vartannat år till den dramatiska och vartannat år till den lyrisk-dramatiska linjen.

Teaterskolan i Malmö

Skolan organiseras som en självständig institution men placeras vid Malmö stadsteater. Skolan får en dramatisk och en lyrisk-dramatisk linje. I stort bedrivs verksamheten som en fortsättning av Malmö stadsteaters nuvarande elevskola.

Första året antages omkring 15 elever. Alternativt intagning till respektive linje vartannat år.

Rikskonsserter*(Betänkande I av konsertbyråutredningen)*

I skrivelse den 26 april 1962, nr 167, anhöll riksdagen — i överensstämmelse med allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16 i anledning av motion II: 625 — hos Kungl. Maj:t om en utredning av frågan om inrättande med statligt stöd av en konsertbyrå och en därtill knuten riksorganisation för konsertverksamhet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 maj 1962 tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet samma dag fem sakkunniga¹ för att verkställa den begärda utredningen. Därjämte tillkallades två experter² att stå till de sakkunnigas förfogande för överläggningar och samråd.

De sakkunniga, som antagit benämningen Konsertbyråutredningen (KBU), avlämnade den 6 december 1962 sitt betänkande I, Rikskonsserter (stencilerat). Utredningen betonade, att de framförda förslagen i vissa avseenden siktade på en försöksverksamhet i avbidan på utredningens överväganden rörande hela det frågekomplex, som förelagts utredningen och att utredningen avsåg att i sitt slutbetänkande återkomma med definitiva motiveringar och förslag till en framtida organisation av en statlig konsertbyrå.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens lönenämnd, Musikaliska akademiens styrelse, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Östergötlands läns landsting, Norrbottens läns landsting, Sveriges radio, Riksteatern, Musikfrämjandet, Västsvenska musikringen, Norrländska musikringen, Sveriges orkesterföreningars riksförbund, Stockholmsorkestrarnas samarbetsnämnd, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Svenska tonkonstnärsläroverbundet, Föreningen Sveriges kammarmusiker, Musiklärarnas riksförening, Riksförbundet Sveriges musikpedagoger, Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, Samverkande bildningsförbunden, Folkuniversitetet, Folkbildningsförbundet, Föreläsningsförbundens riksorganisation samt Folketshusföreningarnas riksorganisation. Skolöverstyrelsen har bifogat yttranden från länskolnämnderna i Malmö-

¹ Direktören Hans Nordmark, kapellmästaren Gunnar Hahn, tillika sekreterare åt de sakkunniga, studieombudsmannen Allan Malmgren, t. f. byråchefen Hans Poppius samt docenten Martin Tegen.

² Professorn Seve Ljungman och förste sekreteraren Gösta Forsström.

hus, Jönköpings, Östergötlands och Norrbottens län, Centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar, Jönköpings läns och Norrbottens bildningsförbund samt folkhögskolorna i Skurup, Jära, Sörängen, Värnamo, Ädelfors, Lunnevad, Kalix, Framnäs och Tornedalen. Vidare har särskilda yttranden ingivits av Fylkingen, Gottfrid Boon-sällskapet och Svenska pianolärareförbundet.

De sakkunniga

Konsertbyråutredningen erinrar till en början om bakgrunden till utredningen, nämligen 1947 års musikutrednings förslag i betänkandet *Musikliv i Sverige* (SOU 1954:2) om bildande av en statlig konsertbyrå. Enligt musikutredningens förslag skulle konsertbyrån vara en offentlig arrangemangs- och förmedlingsbyrå för tonkonstnärer, d. v. s. både övertaga den i förvärvssyfte bedrivna privata förmedlingens funktioner och genom egen arrangerande verksamhet öka antalet engagemangstillfällen inom konsertlivet och medverka till planering och utveckling av konsertväsendet med sikte på musiklivets behov.

I betänkandet redogöres vidare för musiklivets nuvarande organisation från konsertlivets synpunkt. Utredningen kommer därvid in på den musikbildande, arrangerande och förmedlande verksamhetens former och omfattning samt på frågor om artist-, lokal- och instrumenttillgång. I dessa delar torde få hänvisas till betänkandet. Utredningen framhåller, att de redovisade förhållandena pekar på vissa påtagliga svagheter och brister i musiklivet såväl beträffande planering av konsertverksamheten och förmedling av tonkonstnärer till denna verksamhet som de ekonomiska förutsättningarna för en utveckling av musiklivet. Utredningen anser emellertid, att ett lämpligt utbyggt och effektivt arbetande centralt organ skall kunna i samverkan med lokala krafter uppnå en ändring av nu existerande otillfredsställande förhållanden och verksamt bidra till en utveckling av musiklivet. På vilket sätt ett centralt organ — en konsertbyrås — verksamhet på längre sikt bör utformas, har utredningen nu inte ansett sig kunna precisera. Utredningen anger endast vissa av de huvudsakliga uppgifter som enligt utredningen bör ankomma på ett organ av denna typ och vilka överväganden som kvarstår beträffande framför allt handhavandet av förmedlingsverksamheten och organisationsformen för en konsertbyrå.

Emellertid föreslår utredningen, att en rikskonsertverksamhet försöksvis igångsättes redan nästa budgetår och att försöksverksamheten för att ge så brett erfarenhetsmaterial som möjligt förläggs till ett antal avgränsade geografiska regioner, som inom sig rymmer orter med både goda och mindre goda förutsättningar. Större delen av försöksverksamheten bör enligt utredningen läggas upp i form av turnéer inom ett län. Utredningen har utvalt följande fyra försöksområden, nämligen Malmöhus län, Jönköpings län, Östergötlands län och Norrbottens län. Vidare föreslår utredningen, att en statlig

konsertbyrå under försöksåret organiseras som ett under ecklesiastikdepartementet stående statligt organ.

Utredningen anför bl. a. följande i fråga om *konsertverksamhetens uppläggning*.

Konsertbyråns verksamhet bör i första hand inriktas på anordnande av konsertturnéer — såväl skol- och ungdomskonsalter som konsalter för vuxen publik. — Konsaltverksamheten planeras i serier på genomsnittligt fem konsalter per år i varje serie. — Serierna planeras omfatta olika konsalttyper. En typ är kvällskonsalter av mer eller mindre hävdvunnen art, en annan är konsalter i skolor och i allmänhet också på skoltid, en tredje typ är ungdomskonsalter, skilda från skolkonsalter, som exempelvis kan organiseras på samma sätt som den konsaltverksamhet, som utövas av den internationella Jeunesses-Musicalesrörelsen, d. v. s. arrangerad av ungdomar under medverkan av ungdomliga tonkonstnärer. För det första årets verksamhet tänker sig utredningen att inom varje län anordnas tjugufem kvällskonsalter och tjugufem turnéer med skol- och ungdomskonsalter.

I fråga om *kostnaderna* för den föreslagna konsaltverksamheten anför utredningen i huvudsak följande.

Kostnaderna för den föreslagna konsaltverksamheten synes bära till en del garanteras av de lokala arrangörerna. Utredningen förutsätter dock, att konsalterna också understödjes med statliga medel. Kostnaderna fördelar sig sålunda på, för det första lokala kostnader (hyra, vissa reklamkostnader etc.), som garanteras av lokala organ, för det andra honorarkostnader fördelade på lokal arrangör och staten på så sätt, att staten betalar genomsnittligt hälften av honoraren vid skol- och ungdomskonsalter samt en fjärdedel vid kvällskonsalter, samt för det tredje centrala kostnader (konsaltbyråns omkostnader, resor och traktamenten för turnérande tonkonstnärer), som bestrides av statliga medel.

Med de av utredningen angivna normerna för bestämning av honorar och med den omfattning av konsaltverksamheten som förordas kan enligt utredningen den statliga andelen av kostnaderna för försöksåret beräknas till 370 000 kr.

*Organisationen av den statliga konsaltbyrå*n bör enligt utredningen omfatta dels en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse med sex ledamöter företrädande olika till verksamheten knutna intressen, dels följande befattningshavare, nämligen en chef placerad i lönegrad B 1, en byrådirektör i lönegrad A 25, en kanslist och två kontorister i lönegrad A 9 respektive A 7. Genom att en stor del av konsaltbyråns arbete under det första verksamhetsåret skall vara inriktat på den fortsatta utbyggnaden av rikskonsalterna har utredningen sålunda föreslagit en relativt väl utbyggd konsaltbyrå redan första året. De sammanlagda personal- och omkostnaderna för byråns verksamhet anger utredningen till 200 000 kr.

Utredningen beräknar sålunda, att för det första årets försöksverksamhet med rikskonsalter och för konsaltbyråns verksamhet föreligger ett sammanlagt medelsbehov av 570 000 kr. För ändamålet bör enligt utredningens förslag på riksstaten för nästa budgetår uppföras ett särskilt reservationsanslag, benämnt **Rikskonsalter**.

Yttranden

Remissinstanserna är överlag eniga om att det vore av utomordentlig betydelse för musiklivet om det framlagda förslaget i sina huvuddrag kunde genomföras. Med ett par undantag tillstyrkes sålunda, att försöksverksamhet med rixskonserter igångsättes under nästa år i de förordade försöksområdena. *Sveriges radio* och *Folkuniversitetet*, som ansluter sig till de bärande idéerna i betänkandet, anser emellertid att detta på flera viktiga punkter är ofullständigt och att förslaget inte bör verkställas förrän utredningen presenterat en fullständigare och mer genomgripande undersökning av olika med verksamheten sammanhängande frågor. Bl. a. bör konsertbyråns förutsättningar som konsertarrangör ytterligare belysas och de lokala organisationsproblemen samt den centrala frågan om organisationen av den avgiftsfria förmedlingsverksamheten övervägas. Samtidigt har en rad andra remissinstanser framfört vissa från utredningsförslaget avvikande meningar angående bl. a. tidpunkten för igångsättandet och finansieringen av verksamheten. Flera remissinstanser avstyrker att en konsertbyrå inrättas redan under försöksåret, däribland *statskontoret*. Både *Musikfrämjandet* och *Samverkande bildningsförbunden* anser, att konserterna under försöksåret kan administreras av redan befintliga organ.

Musikfrämjandet anser att de av utredningen tänkta konsertformerna har en allt för stark traditionell och konventionell förankring. Synen på den direkta och indirekta musikupplevelsen är enligt *Fylkingens* uppfattning grundläggande för bedömningen av de åtgärder samhället kan tänkas vidtaga på det musikaliska området. Fylkingen anser, att utredningen givit uttryck åt en alltför konventionell uppfattning i frågan om hur musikdistribution i våra dagar bör ske och finner det nödvändigt med en fortsatt prövning i någon form av detta centrala problem. Till de frågor som enligt Fylkingen i detta sammanhang bör utredas hör förutsättningarna för genom statliga initiativ åstadkommen gramfoninspelning av seriös musik.

Någon enhetlig organisationsplan för arbetet under försöksåret bör enligt flera remissmyndigheters mening inte tillämpas. Bl. a. framhålles att verksamheten bör få en starkt differentierad utformning beroende på sådana faktorer som publikunderlag, existerande lokala initiativ och ekonomiska förutsättningar.

Statskontoret anser att arbetet under försöksåret bör koncentreras på att skapa de lokala organisatoriska förutsättningar, som erfordras för en rixskonsertverksamhet. Häri instämmer *Östergötlands läns landsting* och *Riksteatern*.

Statskontoret och *Östergötlands läns landsting* anser, att försöksverksamhet knappast kan påbörjas redan den 1 juli 1963, eftersom alltför kort tid återstår för att kunna engagera artister för konsertturnéerna. *Föreläsningsförbundens riksorganisation* anser detsamma och hänvisar till att behovet av lämpliga lokaler och instrument först måste tillgodoses. *Statskontoret* och *Sveriges radio* ifrågasätter om de artister, som är fast knutna till ensembler, skall kunna bere-

das ledighet från sina fasta engagemang under en så lång tid som för de av utredningen förordade femdagarsturnéerna. I flera remissyttranden framhålles även att kommunerna — med tanke på att de kommunala anslagen disponeras över kalenderår — i varje fall knappast kan svara för sin andel av kostnaderna vid en konsertstart redan hösten 1963.

Både *Västsvenska* och *Norrländska Musikringarna* (sammanslutningar av enskilda kammarmusikföreningar) har ett verksamhetsområde som sträcker sig utanför försökslänerna Jönköpings och Norrbottens län. I båda fallen framhålles, att sammanslutningarna inte kan driva sin verksamhet parallellt med den statliga verksamheten i försökslänerna och att det därför vore lämpligt att inrikta försöksverksamheten på hela det område, inom vilket musikringarna verkar.

Utredningens förslag att försöken även skall omfatta skol- och ungdomskonsserter har mottagits med intresse. *Skolöverstyrelsen* finner det synnerligen angeläget, att den planerade verksamheten med ungdomskonsserter kan komma till stånd. *Musiklärarnas riksförening* understryker värdet av en riksturnérande skolkonsertverksamhet men framhåller, att möjligheterna för musiklärarna att förbereda och följa upp verksamheten beskärs genom de alltmer reducerade timplanerna för musik i skolorna.

Ett flertal remissinstanser anser att utredningen inte tillräckligt uppmärksammat den organisatoriska sidan av konsertverksamheten. *Folkuniversitetet* har utförligt uppehållit sig vid de lokala organisationsproblemen och framhåller att det här gäller att finna redan existerande lokala organisationer eller skapa nya sådana, som är villiga dels att genomföra det erforderliga organisationsarbetet, dels att stå en icke obetydlig ekonomisk risk. Folkuniversitetet anför som exempel, att de lokala arrangörerna av kvällskonsserter kommer att behöva täcka utgifter på mellan 700 och 800 kr. per konsert med de kalkyler utredningen presenterat. Med ett genomsnittligt biljettpreis av 4 kr. fordras sålunda bortåt 200 konsertbesökare per gång för att arrangörens kostnader skall täckas.

När det gäller arrangerandet av offentliga allmänna kvällskonsserter nämner utredningen Riksteatern som en lämplig förebild i nätet av lokala organ. Till denna tanke ansluter sig bl. a. *statskontoret* och *Östergötlands läns landsting*. Statskontoret anser, att förhandlingar bör upptagas med Riksteatern om dess medverkan i uppgiften att under försöksåret organisera lokalkommittéer.

Utredningen har vidare ansett det angeläget att pröva förutsättningarna för och behovet av ett mellanled i konsertbyråns kontakter med de lokala organen i form av regionala organ. Behovet av sådana regionala organ understrykes från flera håll. *Skolöverstyrelsen* liksom *Samverkande bildningsförbunden* och *Folketshusföreningarnas riksförbund* är emot tanken på att regionalt och lokalt bilda nya samarbetsorgan och förordar, att i begynnelseskedet redan existerande organ bör stå som arrangörer.

När det gäller skolkonsserter framhåller *skolöverstyrelsen* vikten av att läns-

skolnämnderna direkt medverkar vid arrangerandet av turnéer och att det vore värdefullt att redan under försöksperioden pröva förslaget att vid nämnderna inrätta särskilda fortbildningskonsulenter i musik för bl. a. kontakten mellan den statliga konsertbyrån och länets skolor.

I fråga om konsertbyråns organisationsform framhåller *Musikaliska akademins styrelse* och *Sveriges orkesterföreningars riksförbund*, att det knappast kan anses lämpligt att redan under försökstiden ge konsertbyrån den fasta formen av ett i detalj organiserat statligt organ. Förslaget om en samordning av de konsertförmedlande uppgifterna och de förmedlingsuppgifter inom folkbildningsarbetet, som enligt förslag till årets riksdag skall anförtros en central föreläsningsbyrå, finner *skolöverstyrelsen* beaktansvärt.

I flera yttranden framföres invändningar mot de av utredningen förordade principerna för finansieringen av konsertverksamheten. *Statskontoret* påpekar, att utredningen inte angivit om statsbidraget till konsertverksamheten skall utgå generellt med de angivna procentsatserna eller om statsbidraget skall fastställas först i efterhand. Enligt statskontorets mening bör statsbidraget fastställas först sedan ekonomisk slutredovisning för konserten skett.

Landstingsförbundet anser att kostnaderna under försöksåret bör bestridas helt av statsmedel och att de lokala insatserna i huvudsak inriktas på medverkan vid de lokala arrangemangen samt på att bredda det publikmässiga underlaget.

Det av utredningen föreslagna statliga bidraget till honorarkostnader anses av flera remissmyndigheter för lågt beräknat. *Skolöverstyrelsen* anser att statsbidraget för kvällskonserter bör utgöra hälften av honorarkostnaderna. Samma beräkningsgrund för statsbidraget förordas av *Norrbottnens läns landsting*, som även anser att statsbidraget för skol- och ungdomskonserter bör utgöra 75 % av honorarkostnaderna åtminstone under initialskedet. Landstinget anser det vidare viktigt, att entréavgifterna till konserterna inte göres beroende av besöksfrekvensen och att det kommunala och statliga stödet utformas så att biljettnivån blir ungefär lika över hela landet. *Svenska teaterförbundet* och *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd* anser att den statliga andelen av honorarkostnaderna bör ökas till 1/3 för kvällskonserter och 2/3 för skol- och ungdomskonserter.

Östergötlands läns landsting föreslår en progressivitet i statsbidragsgivningen till konserter med flera deltagande musiker.

I fråga om förmedlingsverksamheten föreslår utredningen, att konsertbyrån i sitt inledande skede inte skall befatta sig med annan förmedling än den som rör rikskonserterna. Utredningen antyder samtidigt att, om så visar sig lämpligt, en överflyttning bör kunna ske till konsertbyrån av arbetsmarknadsstyrelsens organ för tonkonstnär-förmedling redan under försöksperioden. Utredningens uppfattning att konsertbyrån även skall handha tonkonstnär-förmedlingen delas

av *Musikaliska akademiens styrelse* samt *tonkonstnärernas speciella organisationer* men har icke stöd av *statskontoret*, *arbetsmarknadsstyrelsen* och de *fackliga organisationerna inom artist- och musikervärlden*. Mot förslaget att konsertbyrån skall överta förmedlingsverksamheten talar enligt statskontorets mening den omständigheten, att den statliga konsertbyrån genom sitt engagemang av tonkonstnärer för konsertverksamheten även kommer att bli en arbetsgivare i stor skala. Arbetsmarknadsstyrelsen anser att förmedlingsverksamheten för tonkonstnärer inte bör lösryckas från annan artist- och musikerförmedling medan tonkonstnärernas organisationer framför en motsatt uppfattning.

2. Myndighetsäskanden beträffande nuvarande riksstatsanslag till konst, litteratur, musik m. m.

Statens konstråd

Som tidigare nämnts har för innevarande budgetår till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader anvisats ett reservationsanslag av 500 000 kr. För budgetåret 1961/62 redovisad nettoutgift under anslaget uppgick till 203 170 kr.

I sin framställning om anslag för nästa budgetår erinrar statens konstråd inledningsvis om att 1962 års riksdag (Rskr 323) — med bifall till motionerna I:672 och II:810 — hos Kungl. Maj:t anhållit, att frågan om ett återinförande av den s. k. procentregeln måtte bli föremål för förnyad prövning, så att i anslagen till statliga byggnader måtte inräknas medel för konstnärlig utsmyckning ej understigande 1 % av byggnadskostnaderna.

Den av riksdagen begärda prövningen ger konstrådet anledning att uppmärksamma den närmare innebörden i den av statsmakterna år 1937 införda procentregeln. Rådet framhåller, att 1937 års beslut innebar att vid beviljande av anslag till statliga nybyggnadsföretag regelmässigt skulle i anslaget inbegripas ett för konstnärlig utsmyckning avsett icke alltför ringa belopp, i allmänhet ej understigande 1 % av byggnadskostnaderna, givetvis under förutsättning att sådan utsmyckning med hänsyn till byggnadens art och belägenhet lämpligen borde äga rum. Fortsättningsvis anför rådet bl. a. följande.

Sålunda är det inte meningen att alla statliga byggnader skall bli konstnärligt utsmyckade, och ej heller att 1 % av byggnadskostnaden skall utgöra ett absolut minimum för vad utsmyckningen i förekommande fall skall kosta. Procentregeln uppställer blott ett riktmärke, i första hand för den anslagsäskande myndigheten och konstrådet såsom dess rådgivande organ, i andra hand för Kungl. Maj:t samt i sista och avgörande instans för riksdagen vid dess prövning av medelsanvisning till byggnadsföretaget. Enligt regeln skall det alltså ankomma på riksdagen att avgöra, om en byggnad skall utsmyckas och, därest så anses vara fallet, hur mycket utsmyckningen högst får kosta. — Vid den av riksdagen begärda prövningen av frågan om ett återinförande av procentregeln synes i första hand böra beaktas vad som förekom vid regelns ursprungliga införande.

Att regeln endast ett par år därefter bragtes ur tillämpning berodde ingalunda på mindre fördelaktiga erfarenheter från tiden för dess tillämpning utan endast på den genom krigsutbrottet ändrade statsfinansiella situationen. Den år 1948 tillsatta konstutredningen föreslog också, dels i en den 30 oktober 1948 upprättad promemoria, dels i sitt slutbetänkande (SOU 1956:13) med utförlig motivering ett återupplivande av procentregeln. Konstrådet har i olika sammanhang, nämligen i yttrande över konstutredningens förslag och i sina årliga anslagsäskanden, intagit samma ståndpunkt. Även byggnadsstyrelsen, nationalmuseet, konstakademien och Konstnärernas riksorganisation har i yttranden över konstutredningens förslag tillstyrkt detsamma.

Konstrådet vidhåller sin tidigare uppfattning, att procentregeln snarast möjligt bör återinföras och föreslår att förslag om ny finansieringsform för den konstnärliga utsmyckningen föreläggs 1963 års riksdag. Som ytterligare motivering framhåller rådet bl. a.

Frescatikommittén, som handhar utbyggnaden av Stockholms universitet, har under hand framfört önskemål om att konstrådet måtte för universitetets kommande utbyggnad begära en tillämpning av procentregeln. Konstrådet finner detta önskemål fullt befogat, särskilt som universitets- och högskolebyggnader torde höra till de byggnader som vad ändamålet beträffar mest av alla är lämpade för konstnärlig utsmyckning. Konstrådet anser det dock icke motiverat att sätta Stockholms universitet i särklass genom en tillämpning av procentregeln enbart på detta universitet. Det av Frescatikommittén uttalade önskemålet bör därför enligt konstrådets mening villfaras på så sätt, att procentregeln blir tillämplig i fråga om den statliga byggnadsverksamheten över huvud taget.

I fråga om medelsberäkningen för nästa budgetår för utsmyckningsändamål framhåller konstrådet, att den nuvarande finansieringsformen synes bära bibehållas ännu ett år eftersom en tillämpning av procentregeln först kan ske beträffande nybyggnader, till vilka medel anvisas vid 1964 års riksdag. Som en övergång till den ändrade ordningen föreslår rådet, att det nuvarande reservationsanslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för nästa budgetår höjes med 1 000 000 kr. till 1 500 000 kr.

Det för innevarande budgetår anvisade anslaget till förvaltningskostnader för statens konstråd uppgår till 23 000 kr.

Konstrådet föreslår för nästa budgetår — under hänvisning till rådets förslag om återinförande av den s. k. procentregeln för finansiering av utsmyckningen av statliga byggnader och den därav föranledda ökade arbetsbelastningen för rådet — att anslagsposten till arvoden höjes med i runt tal 42 000 kr. och anslagsposten till expenser m. m. med 2 000 kr.

Av rådets framställning inhämtas huvudsakligen följande.

Arvodet till rådets ordförande (nu 2 000 kr.) föreslås höjt till 4 000 kr. Nuvarande arvoden till övriga ledamöter och till representanten för nationalmuseet (1 000 kr.) föreslås höjda med 1 500 kr. till 2 500 kr., vilket innebär en sammanlagd anslagshöjning av 10 500 kr. Rådet finner det vidare skäligt att arvode med 1 000 kr. utgår till var och en av de fyra suppleanterna i konstrådet. Rådets sekreterare är nu anställd mot ett arvode av 6 000 kr. per år. Med den förutsatta

ökade omfattningen av rådets verksamhet bör sekreteraren bli heltidsanställd. Vid rådet synes därför böra inrättas en tjänst som sekreterare i Ae 23. Den begärda höjningen av expensmedlen är likaledes en följd av rådets ökade uppgifter.

Stipendiemyndigheter

För innevarande budgetår har anvisats ett reservationsanslag till konstnärsstipendier av 840 000 kr. Fördelningen av anslaget på anslagsposter och inom posterna på olika typer av stipendier framgår av redogörelsen s. 7—8. Förslag till anslagsäskanden för nästa budgetår föreligger från Akademien för de fria konsterna, Musikaliska akademien samt Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Akademien för de fria konsterna föreslår en betydande, eventuellt i etapper genomförd höjning av anslagsmedlen till stipendier åt konstnärer inom måleri m. m. Enligt akademiens förslag skall en del av stipendierna utgå i form av långtidslegat. I sin framställning anför akademien bl. a. följande.

De medel, som av statsmakterna ställts till förfogande för stipendier åt konstnärer, täcker endast en ringa del av det föreliggande behovet. Att konstutövarna i våra dagars svenska samhälle i ekonomiskt avseende befinner sig i en missgynnad ställning torde för alla vara uppenbart. Akademien har med stor tillfredsställelse hälsat de förslag från chefen för ecklesiastikdepartementet till 1961 och 1962 års riksdagar, som resulterat i ökade konstnärsstipendier. Sedan stipendiestödet från och med innevarande budgetår kommit att omfatta även de sektorer av konstlivet, som disponeras av teater, film, dans m. m., bör stipendieanslaget nu förstärkas. Endast på så sätt kan anslaget på ett effektivt sätt börja motsvara det program för konstnärernas infogande i välfärdssamhället, som är ett mål för den aktiva kulturpolitiken.

Det för arbetsstipendier avsedda beloppet, sammanlagt 180 000 kr., bör snarast möjligt uppräknas till 400 000 kr., eventuellt i två eller tre etapper.

Lika betydelsefullt som ett arbetsstipendium är för en konstnär som vill samla sig inför en uppgift, lika angelägen är den relativt ostörda arbetsron för konstnären i hans dagliga gärning. Inom Konstnärernas riksorganisation har framförts önskemålet att ersätta de nu utgående stipendierna av pensions- eller understödskaraktär med långtidslegat och tanken har vunnit gehör inom akademien. Dessa långtidslegat, förslagsvis på 6 000 kr., skulle åt sina innehavare kunna skänka ett visst mått av ekonomisk trygghet. De skulle icke förbehållas äldre konstnärer. Alla konstnärer med kvalifikationer för och behov av ett sådant stipendiestöd skulle kunna komma i åtnjutande av långtidslegat. För nästa budgetår föreslår akademien en medelsanvisning av 200 000 kr. för detta ändamål.

Akademien begär för nästa budgetår oförändrad medelsanvisning för de nuvarande stipendierna av pensions- eller understödskaraktär och för resestipendier.

Musikaliska akademien föreslår en ökning av anslaget till stipendier åt tonsättare med 70 000 kr. från nuvarande belopp, 230 000 kr., till 300 000 kr. Den föreslagna höjningen bör enligt akademiens mening möjliggöra dels en kompensation för den fortgående penningvärdesförsämringen, dels en viss utvidgning även på tonkonstens område av stipendiestödet till de skapande konstnärerna.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys) föreslår en medelsanvisning för nästa budgetår av sammanlagt 1 000 000 kr., innebärande en höjning med 620 000 kr., till stipendier åt konstnärer i övrigt. Till stöd för förslaget anför nämnden bl. a.

Det är i år första gången som stipendier utdelas till den s.k. fria gruppen av konstnärliga yrkesutövare och stipendieformen torde därför ännu inte vara allmänt bekant. Trots detta har till den nämnd, som handlägger stipendieärenden, inkommit inte mindre än 560 ansökningar om stipendium eller understöd. Behovet av stipendier av denna typ är således av allt att döma överväldigande. Det stipendiebelopp som Klys' representantskap beslutit föreslå för nästa budgetår är ingalunda tilltaget i överkant. Man måste räkna med både ett stigande antal sökande och höjda stipendiebelopp, varför en summa av 1 milj. kr. inte torde medgiva att mer än var tionde sökande kan komma i fråga för stipendium.

I särskilda skrivelser har *Svenska fotografernas förbund* och *Föreningen Svenska tecknare* hemställt om en sådan höjning av anslaget till konstnärsstipendier, att konstnärligt arbetande fotografer och tecknare under nästa budgetår kan tilldelas stipendier på sammanlagt 100 000 kr. för vardera gruppen.

Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet

För innevarande budgetår har som tidigare nämnts på riksstaten anvisats ett nytt reservationsanslag av 100 000 kr. för **utställningar av svensk konst i utlandet**.

Svenska institutets styrelse, som med tillfredsställelse noterat de vidgade möjligheter till informationsverksamhet om svenskt konstliv, som det nytillkomna anslaget innebär, anholder att minst motsvarande belopp, 100 000 kr., ställes till förfogande för ändamålet under nästa budgetår. Styrelsen erinrar om att det av landets konstorganisationer ursprungligen föreslagna beloppet utgjorde 200 000 kr.

Styrelsen för Sveriges författarfond m. fl.

Anslaget till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. är för innevarande budgetår uppfört med 2 020 000 kr. (jfr s. 9).

Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår, att anslagsposten **Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek** för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp 1 940 000 kr. I sin framställning anför styrelsen bl. a. följande.

Styrelsen har för budgetåret 1962/63 tillerkänts en viss anslagshöjning, nämligen för utlåning av rättsskyddade originalverk av svenska författare från tre till fem öre per boklån och för utnyttjande av referensexemplar i original från tolv till tjugo öre per volym. Större delen av den nämnda anslagsökningen kommer att tillföras fondens fria del, medan de enskilda författarpennningarna endast uppräknas med smärre belopp. Styrelsen sättes genom denna ökning i stånd att i viss utsträckning möta en del av de ökade anspråk på författarstöd i skilda former, som kommit till uttryck under de senaste åren.

Styrelsen avser således att väsentligt öka avsättningen av fondmedel till författarpensioner, vilka härigenom kan öka både i antal och till belopp. För detta ändamål har under verksamhetsåret 1961/62 använts 183 000 kr. Preliminärt har 320 000 kr. avsatts för innevarande verksamhetsår. Med nuvarande åldersstruktur inom författarkåren räknar styrelsen med att ett nettotillskott av cirka 15 pensionsrum erfordras varje år under den kommande femårsperioden. Kostnadsökningen per år kan beräknas uppgå till cirka 125 000 kr. Vidare avser styrelsen att under den närmaste femårsperioden inrätta ett antal femåriga arbetsstipendier på 12 000 och 6 000 kr. För detta ändamål räknar styrelsen med att använda 300 000 kr. under verksamhetsåret 1966/67, därest lika många sådana stipendier inrättas varje år under femårsperioden.

De anförda siffrorna ger vid handen, att fondens styrelse redan budgetåret 1964/65 måste tillföras ytterligare medel över statsanslaget, om styrelsens verksamhet i övrigt skall kunna bibehållas i sin nuvarande omfattning. Styrelsen erinrar i sammanhanget om sina tidigare med hänsyn till föreliggande behov starkt motiverade framställningar i syfte att kunna vidga ramen för sin verksamhet. Styrelsen vill dock inte för det närmast förestående budgetåret föreslå någon anslagshöjning utan inskränker sig till att hemställa om anslag efter nu gällande grunder.

Vid beräkningen av innevarande budgetårs anslag har utlåningen i de i detta sammanhang berörda biblioteken, dvs. stifts- och landsbibliotek, centralbibliotek, skolbibliotek och statsunderstödda folkbibliotek, av styrelsen uppskattats till 50 milj. lån. Styrelsen förutsätter, att den sammanlagda utlåningen blir oförändrad under år 1963. Andelen svenska originalverk samt översättningar till svenska, som är ersättningsberättigade, och övriga verk antages liksom hittills vara respektive 60, 38 och 2 % av den totala utlåningen. Anslagsbehovet för utlåningen beräknar styrelsen med ledning härav, för originalverk till ($60\% \times 50\,000\,000 \times 0,05$ kr. =) 1 500 000 kr. och för översatta verk till ($38\% \times 50\,000\,000 \times 0,01$ kr. =) 190 000 kr., eller tillsammans 1 690 000 kr. För referenssamlingarnas vidkommande räknar styrelsen med en ökning av volymantalet, som år 1963 väntas uppgå till 1 550 000 volymer. Andelen ersättningsberättigade originalverk, översättningar och övriga verk antages även för nästa år vara respektive 77,5, 20 och 2,5 % av antalet volymer. Anslagsbehovet för referensexemplar beräknas med ledning härav, för originalverk till ($77,5\% \times 1\,550\,000 \times 0,20$ kr. =) 240 250 och för översatta verk till ($20\% \times 1\,550\,000 \times 0,04$ kr. =) 12 400 kr. eller tillsammans avrundat 250 000 kr. Det sammanlagda anslagsbehovet för nästa budgetår utgör sålunda enligt styrelsens beräkning ($1\,690\,000 + 250\,000$ =) 1 940 000 kr.

I särskild framställning hemställer *Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation* (Flyco) om förbättrade grunder för beräkningen av bibliotek ersättningen redan fr. o. m. nästa budgetår och ansluter sig därvid i huvudsak till de motiveringar, som framfördes i anslagsäskanden för budgetåret 1962/63 av styrelsen för Sveriges författarfond. Flyco föreslår sålunda att bibliotek ersättningens grundbelopp höjes till åtta öre. Vid bifall härtill och med ledning av de uppgifter om biblioteksutlåningen och storleken av bibliotekens referenssamlingar,

som lämnats av författarfondens styrelse, beräknar Flyco det sammanlagda anslagsbehovet till 3 594 000 kr., innebärande en höjning av nuvarande medelsanvisning med 1 654 000 kr.

Flyco framhåller därjämte att en eftersläpning enligt organisationens mening föreligger beträffande ersättningen för översatt litteratur, som infördes budgetåret 1961/62 och för vilken då fastställdes ett grundbelopp av ett öre. Även om systemet i övrigt förblir oförändrat under nästa budgetår finner Flyco starka skäl tala för att grundbeloppet för denna del av bibliotek ersättningen sättes till 2,5 öre, vilket motsvarar den andel av bibliotek ersättningens grundbelopp för originalverk som enligt nu gällande grunder tillfaller författarfondens fria del.

Flyco har vidare i särskild framställning hemställt om ett anslag för nästa budgetår av 75 000 kr. för ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker. Förslaget innebär en minskning av nuvarande medelsanvisning för ändamålet med 5 000 kr. Till grund för förslaget ligger en bedömning av den förväntade framställningen av talböcker under budgetåret. I det begärda beloppet har vidare inräknats 2 500 kr. till bestridande av Flycos kostnader för förvaltning av anslaget och utbetalning av ersättningar.

Styrelsen för Sveriges författarfond hemställer, att anslaget till stipendier åt författare av hög litterär förtjänst för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp, 100 000 kr.

Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation föreslår, att anslaget höjes till 200 000 kr. för att möjliggöra en höjning av de enskilda meritstipendierna från 10 000 till 20 000 kr.

Samfundet De nio

Samfundet föreslår, att anslaget *Bidrag till Samfundet De nio* för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp, 10 000 kr.

Teaterrådet

Rådet föreslår, att till administrationskostnader för teaterrådet — nu 14 000 kr. — för nästa budgetår anvisas ett oförändrat anslag.

Barnfilmkommittén

Kommittén hemställer, att till *bidrag till Barnfilmkommittén* för nästa budgetår anvisas ett oförändrat anslag av 35 000 kr. Kommittén framhåller samtidigt, att denna anhållan sker under förutsättning att kommittén skall

fortsätta sin verksamhet som hittills och hänvisar till ett av kommitténs styrelse i särskild framställning framlagt förslag om bildande av en statlig barnfilm-nämnd.

I sin framställning om omorganisation av barnfilmkommittén hänvisar styrelsen till att redan 1949 års filmkommitté i sitt betänkande *Barn och film* (SOU 1952:51) föreslagit, att ett statligt organ skulle bildas för att leda den av kommittén förordade statliga stödverksamheten för barnfilm samt för att handha upplysningsverksamhet och över huvud taget frågor, som rör barn och film. Styrelsen framhåller därjämte, att för medlemskap i det av Unesco bildade internationella samarbetsorganet på området även filmbranschen måste vara representerad i det nationella organet. Vidare har inom den nordiska barnfilm-nämnden uttalats önskemål att underlätta en samordning av reformer på barnfilmområdet genom att de organisatoriska formerna för verksamheten göres likartad i alla de nordiska länderna.

Enligt styrelsens förslag skulle huvuddelen av barnfilmkommitténs uppgifter övergå på den förordade statliga nämnden. Nämndens arbetsuppgifter kommer enligt styrelsen att omfatta för det första granskning av barnfilm för nöjesskattebefrielse, åtgärder för att stimulera och stödja svensk barnfilmproduktion, import och bearbetning av utländsk barnfilm samt slutligen det internationella samarbetet på området. Den nuvarande barnfilmkommittén bör enligt styrelsens mening stå kvar men endast som upplysnings- och opinionsorgan, för kontakt mellan organisationerna och den nya nämnden samt för utseende av kommitténs representanter i nämnden.

Statens biografbyrå har i yttrande över framställningen avstyrkt bifall till förslaget om en statlig barnfilm-nämnd. Biografbyrån framhåller bl. a. att en statlig nämnd med samma arbetsuppgifter som den nuvarande barnfilmkommittén knappast skulle bättre än denna samarbeta med nordiska och internationella organ på området.

I en förnyad framställning framhåller styrelsen för barnfilmkommittén bl. a., att behovet av statliga ingripanden till främjande av produktion och visning av god barnfilm är större nu än när 1949 års filmkommitté avgav sitt betänkande. Barnfilmkommittén har inte möjlighet att ta de vittgående initiativ som krävs och styrelsen anser därför att förslaget om bildande av en statlig barnfilm-nämnd snarast måste förverkligas.

3. Övriga förslag

Förutom tidigare redovisade utredningsförslag och myndighetsäskanden föreligger även en rad framställningar om ökat statligt stöd till nya eller närbesläktade verksamheter inom den sektor av kulturlivet, som omfattar i huvudsak konst, litteratur, musik, teater och film. Här skall endast i korthet nämnas några exempel på framställningar, som gjorts i detta syfte.

På konstområdet föreligger framställningar om statsbidrag från *Stiftelsen*

Stockholms fria konstskolor och från *Gerlesborgsskolan*. *Föreningen Svenska tecknare* har begärt medel för utställnings- och upplysningsverksamhet samt för iordningställandet av en för tecknarna gemensam arbets-, studie- och samlingslokal.

Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation har hemställt om en översyn av frågan om statsbidrag till kulturella tidskrifter.

På det musikaliska området har *Musikaliska akademien* i samråd med *Föreningen Svenska tonsättare* framlagt förslag om stöd åt reproduktion av inhemska tonsättares verk genom verksinspelning på grammofonskiva, framställning av notmateriel m. m. *Föreningen Svenska kompositörer av populärmusik* har i särskild framställning hemställt om stöd till inspelningar av litterära visor och underhållnings- och jazzmusik av konstnärligt högtstående art. *Stiftelsen Stockholmsstudion för elektronisk musik* har begärt medel för att främja experimenten med den konstnärliga produktionen av elektronisk musik. *Kyndelkvartetten* har anhållit om ett årligt anslag för att möjliggöra för ensemblen att under en längre sammanhängande tidsperiod ägna sig åt repetitionsarbete och turnéverksamhet. *Musikfrämjandet* har hemställt om särskilt anslag för Musik för Ungdoms verksamhet.

Utöver tidigare redovisade förslag i fråga om en ökning av det statliga stipendiestödet för yrkesverksamma konstnärer har *Föreningen Konsthantverkare och Industriformgivare* samt *Svenska textilkonstnärers riksförbund* gjort framställning om att även de grupper av konstnärliga yrkesutövare, som organisationerna företräder, får komma i åtnjutande av statliga stipendier.

Förslag föreligger även på utbildningsområdet. Sålunda har en rad koreografer m. fl. företrädare för danskonstens intressen anhållit om anslag för anordnande på försök av en koreografisk utbildningslinje vid musikhögskolan. *Svenska danspedagogförbundet* har i anslutning till förslag om statsbidrag till förbundets danspedagogiska seminarium anhållit om en utredning av utbildningsfrågan för danspedagoger.

Stiftelsen Stockholms festspel har begärt ett anslag av 50 000 kr. såsom bidrag till kostnaderna för årets festspel.

IV. Departementschefen

Under de senaste åren har statsmakterna etappvis ökat sina insatser till stöd åt den del av kulturlivet, som omfattar det fria konstnärliga skapandet och som bl. a. i propositionerna 1961:56 och 1962:62 kallats den fria sektorn. Mer än 2,5 milj. kr. har under budgetåren 1961/62 och 1962/63 tillsammans anvisats för en fortsatt utbyggnad av det kulturpolitiska handlingsprogram, som riksdagen godkände år 1961. Jag har i den tidigare redogörelsen i korthet omnämnt huvudpunkterna i detta program och torde i övrigt få hänvisa till det mer utförliga resonemanget kring detsamma, som ingår i propositionen 1961:56. De åtgärder, som under de två sista åren genomförts på grundval av detta program, har i första hand inriktats på programmets andra och tredje punkter — ökad stipendiegivning till utövare av konstnärliga yrken och ökad statlig inköpsverksamhet. Programets första punkt, ökat stöd i skilda former åt blivande konstnärliga yrkesutövare, uppmärksammades redan år 1960, då statsmakterna beslöt medgiva studiesociala förmåner — av i stort sett samma slag som gäller övriga universitets- och högskolestuderande — åt eleverna vid vissa konstnärliga utbildningsanstalter, nämligen konst- och musikhögskolorna, musikkonservatoriet i Göteborg, dramatiska teaterns elevskola och elevskolorna vid stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping-Linköping. Systemet har sedermera utvidgats till att gälla även Valands konstskola i Göteborg och musikkonservatoriet i Malmö.

Som jag framhöll i propositionen 1961:56 är det dock inte tillräckligt att enbart inrikta ansträngningarna på ekonomiskt stödjande åtgärder, som i huvudsak syftar till att förbättra villkoren för konstskapandet och konstutövningen. Som en punkt av mycket central betydelse i det kulturpolitiska arbetet ingår även en långsiktig planering och förstärkning av insatser för att bredda hela kulturmiljön. Deltagande i arbetet på att skapa ett mer aktivt kulturmedvetande genom att främja estetisk fostran inom skolans, det högre utbildningsväsendets och det fria folkbildningsarbetets ram är givetvis en av de angelägnaste uppgifterna på lång sikt. Vidare krävs i arbetet en aktiv medverkan från utbyggda eller nyskapade kulturinstitutioner med förmedlande uppgifter — bibliotek, teatrar, museer m. fl. Som en viktig förutsättning för detta arbete får ses de nyligen beslutade förändringarna i fråga om det centrala handhavandet av de kulturpolitiska frågorna. Som en följd av Kungl. Maj:ts beslut den 19 september 1962 kommer frågorna om det statliga stöd till allmännyttiga, kulturella ändamål, som möjliggjorts genom det hittills under tionde huvudtiteln uppförda årliga avsättningsanslaget till lotterimedelsfonden, att fr. o. m. den 1 juli 1963 tillhöra ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Härigenom har flertalet av de ärenden inom statsförvaltningen, som berör den fria kultursektorn, kon-

centrerats till ett och samma departement, något som enligt min mening verksamt bör underlätta ett systematiskt uppföljande av det kulturpolitiska programmet. I årets statsverksproposition har jag ävenledes föreslagit inrättandet av en särskild avdelning inom ecklesiastikdepartementet med uppgift att handlägga frågor inom det i förevarande sammanhang berörda området liksom övriga frågor rörande allmänna kultur- och bildningsändamål samt högre konstnärlig utbildning. Genom en sådan förstärkning av departementets organisation torde det vara möjligt att effektivisera administrationen av det växande kulturstöd, som utgår i hittills etablerade former. Vidare ökas förutsättningarna för att på rätt sätt anpassa former och institutioner inom kulturområdet till växlande och tillkommande behov samt planera för den långsiktiga utbyggnaden av statsmakternas kulturpolitik. En kulturpolitisk rådgivargrupp har dessutom knutits till departementet med uppgift att bistå i dessa avseenden.

Att lotterimedelsfonden fr. o. m. nästa budgetår skall höra till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde innebär, att ansvaret för beredningen av i första hand frågor rörande statens stöd åt teater- och musiklivets institutioner i fortsättningen kommer att åvila detta departement. Jag återkommer i det följande närmare till spörsmålet om omfattningen av teater- och musikstödet. Jag kommer i det sammanhanget även in på frågan om den anslagstekniska utformningen av detta stöd, en fråga som, enligt vad som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen, även varit föremål för särskild utredning. Även om jag föreslår, att de nuvarande formerna för bidragsgivning ur lotterimedelsfonden tills vidare bibehålles, vill jag dock här framhålla, att möjligheterna att finna lämpliga former för överföring av bidragsgivningen i vissa delar till särskilda riksstatsanslag enligt min mening nu bör övervägas.

Av de samlade resurser, sammanlagt i runt tal 41 milj. kr., som jag för nästa budgetår ämnar föreslå för stöd i olika former åt konstnärlig verksamhet, kommer vid bifall till mitt förslag ett belopp av i runt tal 36,5 milj. kr. att ställas till Kungl. Maj:ts disposition såsom en kulturfond att användas i för lotterimedelsfonden etablerade former. Detta innebär i förhållande till årets riksstat en höjning av avsättningsanslaget till fonden med 8,5 milj. kr. Som närmare kommer att beröras i det följande har jag funnit, att härav ca 35 milj. kr. kan beräknas vara bundna till kostnaderna för opera-, teater- och musikverksamhet samt övriga inom lotterimedelsfondens ram regelmässigt tillgodosedda s. k. fasta ändamål. Återstående fondmedel bör disponeras av Kungl. Maj:t dels för sådana tillfälliga ändamål, som hittills kunnat tillgodoses genom lotterimedelsfonden, dels för vissa åtgärder, som ingår i en fortsatt utbyggnad av kulturprogrammet men som enligt min mening under någon tid bör bedrivas som försöksverksamhet. Som exempel härpå må nämnas insatser för en förbättrad skådespelarutbildning och försök med riksconsertverksamhet.

Jag ämnar vidare föreslå en viss förstärkning av de under riksstatens åttonde huvudtitel nu upptagna anslagen till konst, litteratur, musik m. m. Den ökade

medelstildelning, som jag avser att förorda för dessa ändamål, bör enligt min mening användas för att fortsätta de under de senaste åren genomförda förbättringarna av resurserna för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och för konstnärstipendier.

Den proposition om avskaffande av nöjesskatten på biografföreställningar, som Kungl. Maj:t tidigare denna dag på föredragning av chefen för finansdepartementet beslutit avlåta till årets riksdag, utgör enligt min mening grunden för en viktig och genomgripande reform på det här berörda kulturområdet. Som ett led i den föreslagna omläggningen har nämligen träffats ett villkorligt avtal mellan en av Kungl. Maj:t utsedd förhandlingsdelegation och den svenska filmvärldens branschorganisationer, varigenom parterna gemensamt bildar stiftelsen Svenska Filminstitutet.

Ett beslut om avskaffande av nöjesskatten ger filmbranschen radikalt förbättrade möjligheter att anpassa sig till det konkurrensläge, som blivit följderna av televisionens genombrott i vårt land. Genom avtalet tillförs de svenska filmproducenterna betydande belopp i former, som säkrar en kvalitetsinriktad utveckling av filmskapandet och innebär en mycket kraftig förstärkning av det nuvarande direkta kvalitetsstödet. Likaså tillgodoses genom avtalet aktuella önskemål om stöd åt utbildning, forskning och bildningsverksamhet på filmens område ävensom önskemål om bevarande av film och material av filmhistoriskt intresse. Förutsättningarna härför skapas genom att anordnare av biografföreställningar till Svenska Filminstitutet inbetalar 10 % av bruttobiljettintäkterna. I fråga om detaljerna i avtalet torde få hänvisas till nämnda proposition. I det följande återkommer jag till vissa åtgärder i anledning av förslaget, som det ankommer på mig att anmäla.

Frågan om utbildning inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden har varit föremål för uppmärksamhet i riksdagen. Bl. a. har allmänna beredningsutskottet vid 1962 års riksdag i sitt utlåtande nr 28 behandlat vissa motioner i frågan. Innan jag övergår till att i detalj redovisa mina förslag i de anslagsfrågor, som här kommer att behandlas, vill jag därför erinra om, att jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga för utredning av dessa utbildningsfrågor. De sakkunniga skall enligt sina direktiv i första hand göra en inventering av utbildningsbehovet för yrkesutövare inom berörda områden samt vidare ta ställning till utbildningens omfattning och utformning. Utredningen är vidare av särskilt intresse i detta sammanhang, eftersom den har en viktig anknytning dels till den i det följande förordade försöksverksamheten med förbättrad grundutbildning för skådespelare, dels till de utbildningsmöjligheter, som skapas genom inrättandet av Svenska Filminstitutet. Dessa samband har beaktats i utredningsdirektiven.

Anslaget till avsättning till lotterimedelsfonden är för in-
nevarande budgetår uppfört med 28 000 000 kr. Vid ingången av budgetåret

kvarstod i fonden ett disponibelt belopp av 659 300 kr. Sedermera har på tilläggsstat II till riksstaten — på grunder som redovisats i proposition nr 2 till innevarande års riksdag — avsatts ytterligare 6 700 000 kr. till fonden. Huvuddelen av det anvisade tilläggsstatsanslaget avser att täcka de statsunderstödda teater- och orkesterföretagens kostnadsökningar till följd av 1962 års lönerörelse. Sammanlagt kan sålunda för bidragsgivning ur lotterimedelsfonden under innevarande budgetår ett belopp av drygt 35,3 milj. kr. beräknas stå till förfogande.

Lotterimedelsfonden har sedan den tillkom använts för bidragsgivning till ett stort antal ändamål av växlande karaktär. Några särskilda föreskrifter har aldrig meddelats i fråga om principerna för utdelande av bidrag ur fonden. Emellertid har i praktiken fonden kommit att i växande omfattning tagas i anspråk för årligen återkommande bidrag till s. k. fasta ändamål. Till denna kategori hör bidrag till vissa fasta teatrar och turnéföretag, yrkesmässig orkesterverksamhet samt ett antal musik- och konstorganisationer. Jämsides med bidragen till dessa fasta ändamål har inom fonden visst utrymme funnits för bidragsgivning till ändamål av tillfällig natur. Till dessa hör kulturminnesvård, museibygnation, konstinköp, iordningställande och utrustning av teaterlokaler, kursverksamhet, good-willresor och liknande allmännyttiga, kulturella ändamål. De fasta ändamålen har dock alltmer kommit att dominera bidragsgivningen. För budgetåret 1961/62 utgjorde bidragen till opera-, teater- och yrkesmässig orkesterverksamhet sammanlagt i runt tal 24,3 milj. kr. eller cirka 85 % av det belopp, som samma år anvisades för avsättning till fonden.

I det föregående har jag i korthet redogjort för 1948 års *kulturfondsutrednings* förslag angående riktlinjer och former för fördelning av lotterimedel. Utredningen föreslog i huvudfrågan, att lotterimedelsfonden borde ersättas med två fonder med begränsade användningsområden, den ena benämnd teater- och musikfonden och den andra fonden för särskilda kulturella ändamål. I övrigt borde enligt utredningen lotterimedelsfondens bidragsändamål tillgodoses genom anslagsgivning på riksstaten. I anslutning till förslaget om en uppdelning av lotterimedelsfonden konstaterade utredningen, att den vid fondens tillkomst avsedda fasta relationen mellan inflytande lotterimedel och anslaget till fondavsättning aldrig förverkligats. Utredningen förutsatte därför, att något samband icke borde finnas mellan inkomsterna av penninglotterirörelsen och avsättningen till de föreslagna nya fonderna. Avsättningsanslagen borde i stället betraktas som vanliga anslag på budgeten.

Med anledning av kulturfondsutredningens förslag och vissa av de synpunkter som framkom vid remissbehandlingen vill jag inledningsvis framhålla, att utredningens synpunkter på behandlingen av bidragsärenden beaktats genom beslutet att lotterimedelsfonden fr. o. m. nästa budgetår skall tillhöra ekklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Som jag redan tidigare antytt, har jag funnit skäl föreligga att överväga en omläggning av anslagstekniken för i första hand vissa av den nuvarande lotterimedelsfondens s. k. fasta ändamål. Någon

uppdelning av lotterimedelsfonden på det sätt kulturfondsutredningen föreslagit anser jag däremot inte bör komma ifråga. I stället bör enligt min mening den fortsatta prövningen inriktas på att finna en lämplig konstruktion för att helt eller delvis ersätta bidragsgivningen av fondmedel med anslag på riksstaten. Jag är ense med kulturfondsutredningen att på detta mer än på de flesta områden föreligger behov av en betydande elasticitet i bidragsgivningen. Det är därför nödvändigt att söka nå fram till en anslagskonstruktion, som i tillräcklig grad tar hänsyn till detta förhållande. Innan ett mer definitivt ställningstagande härvidlag kan göras, anser jag mig inte böra förorda någon ändring av den nuvarande ordningen. Lotterimedelsfonden bör sålunda tills vidare bibehållas. En association — dock uteslutande av formell natur — kommer därvid att kvarstå mellan lotteriväsendet och fonden. Jag vill framhålla, att det belopp som jag avser att förorda för avsättning till fonden icke ställts i relation till inkomsterna av lotteriväsendet utan avvägs med hänsyn till föreliggande anslagsbehov inom fondens användningsområde.

Med anledning av kulturfondsutredningens betänkande vill jag här tillägga, att jag ansluter mig till utredningens allmänna synpunkter på stödet till landsbygdens kulturliv. Att som utredningen föreslagit ombilda det nuvarande teaterrådet till ett rådgivande organ för såväl teater- som musikfrågor finner jag emellertid inte ändamålsenligt. Jag är inte beredd att nu taga ställning till frågan om något nytt rådgivande organ på dessa områden. Teaterrådet och Musikaliska akademien bör därför även i fortsättningen anlitas som remissorgan i samband med bidragsgivningen för teater- och musikändamål.

I detta sammanhang torde jag få erinra om ytterligare ett utredningsförslag, som har anknytning till lotterimedelsfondens användningsområde, nämligen det förslag *utredningen rörande operaverksamheten* i maj 1961 avlämnade angående Kungl. teaterns verksamhet och ekonomi (SOU 1961: 28). Remissbehandlingen av betänkandet har avslutats och med anledning härav har en särskild arbetsgrupp tillsatts för en viss överarbetning av materialet. Ett slutligt ställningstagande till de framlagda förslagen torde emellertid kräva ytterligare överväganden.

Till kategorien fasta ändamål inom lotterimedelsfonden hör, som redan nämnts, i första hand bidragsgivningen till opera-, teater- och yrkesmässig orkesterverksamhet. För spelåret 1961/62 uppgick dessa fasta bidrag till i runt tal 24,3 milj. kr. Av detta belopp togs drygt 90 % i anspråk för bidragsgivning till teaterverksamhet. Bidragen till de kungl. teatrarna och turnéföretagen svarade för inemot 70 % av det samlade teaterstödet.

Bidragen till orkester- och teaterföretag utgår i princip som förlusttäckning. Härigenom uppstår betydande svårigheter att beräkna det kommande bidragsbehovet. Av teatrarnas och orkestrarnas utgifter utgör lönerna en dominerande del och uppgår i allmänhet till mer än 80 % av de samlade kostnaderna. Genom

att löneförhandlingarna för spelåret 1962/63 utmynnade i uppgörelser även för det följande spelåret har kostnadsutvecklingen på lönesidan till viss del kunnat förutses — dock beträffande de individuella avtal, som därutöver träffas med de anställda, endast med stöd av erfarenheterna från en rad föregående år. De förbättringar i löneläget för de anställda inom teater- och orkesterväsendet, som blivit resultatet av 1962 års löneförhandlingar, har redan nu medfört en betydande ökning av bidragsgivningen på detta område. Med anledning härav och vad som i övrigt är känt beträffande kostnadsutvecklingen inom området för lotterimedelsfondens fasta ändamål har jag, som tidigare nämnts, ansett mig kunna uppskattningsvis ange det totala bidragsbehovet för dessa ändamål till sammanlagt 35 milj. kr. under nästa budgetår. I fråga om det däri inräknade teater- och orkesterstödet har jag räknat med att verksamhetens struktur skall förbli i stort sett oförändrad. Jag har vidare utgått från att kommunal medverkan vid finansieringen av teater- och orkesterstödet kan påräknas i samma utsträckning som för närvarande. Stödet till de kungl. teatrarna och de båda turnéföretagen, Riksteatern och Svenska teatern, bestrides så gott som uteslutande av statsmedel. I fråga om stadsteatrarna — med undantag för Stockholms stadsteater — och Göteborgs lyriska teater görs för närvarande en fördelning mellan stat och kommun på så sätt, att staten svarar för tre och kommunerna för två femtedelar av bidragsbehovet. Stödet till orkestrar och vissa mindre fasta teatrar delas lika mellan stat och kommun. I anslutning härtill vill jag emellertid ånyo peka på svårigheterna att med exakthet förutse bidragsbehovet för teatrar och orkestrar. Genom den nuvarande och bibehållna konstruktionen, som innebär att stödet skall utgå i form av förlusttäckningsbidrag, blir omfattningen av bidragsgivningen i betydande grad beroende av förhållandet mellan kostnadsutveckling och inkomstförutsättningar och kommer sålunda att påverkas av en rad ovissa och svårberäknliga faktorer. Vissa marginaler måste givetvis förutsättas inom ramen för de resurser som vid bifall till mina förslag för nästa budgetår kommer att ställas till förfogande för fördelning av bidrag till här avsedda ändamål. Möjligheterna att vidga denna ram bör dock inte uteslutas, om avvikelserna totalt sett kommer att visa sig så betydande att de väsentligen inkräktar på den förutsatta bidragsgivningen till andra ändamål.

Utöver det belopp jag här förordat för fasta ändamål bör i fonden liksom hittills finnas medel att disponera för bidragsgivning för tillfälliga ändamål. Jag avser sålunda att för nästa budgetår föreslå en avsättning till fonden, som ger möjlighet att i ökad utsträckning tillmötesgå önskemål om bidrag till sådana ändamål samt därjämte medger en utvidgning av kulturstödet till nya eller eftersatta områden. Som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen föreligger en rad förslag om statligt stöd till olika ändamål, som har anknytning till de verksamhetsområden som här behandlas. Det synes motiverat, att jag här något närmare redovisar mina synpunkter på två tidigare omnämnda utredningsförslag, det ena avseende upprustning av den grundläggande skådespelarutbildningen och det andra avseende försöksverksamhet med konsertturnéer.

Övriga bidragsfrågor — bl. a. aktualiserade genom de skilda framställningar, för vilka jag i det föregående redogjort — kommer jag däremot inte att här särskilt beröra utan de torde böra prövas framdeles av Kungl. Maj:t i den ordning, som nu tillämpas för fördelning av lotterimedelsbidrag.

Grundläggande skådespelarutbildning har sedan länge bedrivits vid elevskolorna vid Dramatiska teatern i Stockholm samt stadsteatrarna i Göteborg, Malmö och Norrköping-Linköping. Utbildningen, som enbart gällt blivande dramatiska skådespelare, har varit tvåårig med möjlighet för vissa elever att efter vederbörande teaters bestämmande få anställning ett tredje år som s. k. premiärelev, vilket inneburit praktikanttjänstgöring med obetydliga inslag av teoretisk undervisning. Sammanlagt har årligen intagits cirka 25 elever vid dessa skolor. Eftersom intagningsciffrorna varierar något och vissa teatrar inte har intagning varje år är det här fråga om ett genomsnittligt antal. Härjämte har provisorisk elevutbildning i form av tvåmånaderskurser under senare år anordnats av Riksteatern. Utbildning av skådespelare för lyriska scener har bedrivits vid musikhögskolans operaklass. Även där är utbildningen tvåårig. Årligen intages 3 à 4 elever.

Kostnaderna för de dramatiska elevskolorna varierar kraftigt mellan de olika teatrarna och uppgår för närvarande till sammanlagt 174 000 kr., varav det från lotterimedelsfonden utgående direkta statsbidraget svarar för 70 000 kr.

Provinsteaterutredningen har med skärpa påtalat, att den nuvarande utbildningen är otillfredsställande både kvalitativt och kvantitativt. Utredningen understryker behovet av en kvantitativ utbyggnad, bl. a. med hänvisning till den ökade sysselsättningen för skådespelare genom televisionens och filmens utveckling. Tidigare erfarenheter visar att stigande efterfrågan på skådespelare lockat ungdomar in i karriären, vilka saknat tillräcklig utbildning för att i längden kunna hävda sig i yrket.

Utredningens förslag innebär i korthet följande. Utbildningstiden ökas från två till tre år. En ny dramatisk och en ny lyrisk skola inrättas och elevintagningen ökas vid de redan existerande skolorna. Intagningen vid de dramatiska elevskolorna bestäms till 40 elever per år och vid den lyriska skolan till 6 à 7 elever. Utredningen har starkt betonat vikten av att skolorna görs fristående i förhållande till moderteatern.

Remissinstanserna har genomgående anslutit sig till kravet på en förbättring av utbildningsmöjligheterna.

Teaterns utbildningsråd — ett förra året bildat samarbetsorgan mellan teaterns arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer — har för kort tid sedan framlagt ett utbyggnadsförslag för elevutbildningen, som något avviker från utredningens. Rådet föreslår en ny skola i Stockholm, vilken skulle ersätta elevskolorna såväl vid Dramatiska teatern som vid stadsteatern i Norrköping-Linköping samt Riksteaterns utbildningsverksamhet och således tillgodose hela den del av det samlade utbildningsbehovet, som inte täcks genom utbildningsverksamheten

i Malmö och Göteborg. I var och en av dessa städer skall enligt förslaget i fortsättningen finnas en skola med både dramatisk och lyrisk utbildningslinje. En lyrisk linje med anknytning till operaskolan förutsättes senare tillkomma även i Stockholm. Förslaget innebär en sammanlagd årlig intagning av 36 elever gentemot utredningens 40 på den dramatiska linjen och av till en början 14 elever gentemot utredningens 7 på den lyriska linjen.

Dramatiska teatern, som ansluter sig till sistnämnda utbyggnadsplan, har sedermera föreslagit, att någon elevintagning icke bör ske vid teaterns elevskola under läsåret 1963/64. Teatern önskar i stället under detta år utnyttja tillgängliga lärarkrafter för en förbättrad undervisning för redan intagna elever.

I likhet med provinsteaterutredningen och de hörda remissinstanserna är jag väl medveten om att förbättrade villkor för elevutbildningen inom teatrarna snarast bör åstadkommas. Utbildningen bör enligt min mening bli treårig i stället för tvåårig och efter hand bör ett ökat antal elever antagas till utbildningen. En sådan skiljelinje bör vidare dras mellan skolverksamhet och teaterverksamhet att undervisningen kan bedrivas ostörd av skolans anknytning till teatern.

Jag är inte nu beredd att slutgiltigt taga ställning till undervisningens organisation och förläggning. Jag anser emellertid, att en utbyggnad av elevskolorna i Malmö och Göteborg efter de riktlinjer som Teaterns utbildningsråd föreslagit bör igångsättas i form av försöksverksamhet redan under nästa läsår. Jag har ingenting att invända mot det av Dramatiska teatern framlagda förslaget att för instundande läsår inställa intagningen vid elevskolan, sedan jag under hand erfarit att andra skolor för nästa läsår är beredda att kompensera bortfallet genom en ökad elevintagning. Under angivna förutsättningar bör enligt min mening redan under nästa läsår förbättrade resurser ställas till förfogande och en viss ökning av antalet elever, i varje fall för lyrisk utbildning, bör kunna ske. Jag räknar med att kostnaderna för den sålunda förbättrade utbildningsverksamheten på området kommer att uppgå till drygt 300 000 kr., som bör anvisas ur lotterimedelsfonden.

Konsertbyråutredningen har i ett delbetänkande föreslagit, att en rikskonserterverksamhet försöksvis igångsättes under nästa budgetår. Denna verksamhet skulle avse såväl solist- som orkesterframträdanden och bestå av dels kvällskonserter i sedvanlig form för allmänheten, dels skol- och ungdomskonserter. Försöksverksamheten föreslås begränsad till Malmöhus, Jönköpings, Östergötlands och Norrbottens län. I fråga om finansieringen av verksamheten föreslår utredningen, att staten skall svara för viss del av kostnaderna för honorar till medverkande tonkonstnärer, nämligen hälften av honorarkostnaderna vid skol- och ungdomskonserter och en fjärdedel vid kvällskonserter. Rese- och traktementskostnader för de turnerande tonkonstnärerna liksom kostnaderna för den centrala organisatoriska apparaten avses utgå av statsmedel. Lokala konsertarrangörer förutses svara för återstående kostnader. Det sammanlagda behovet av statsmedel för verksamheten under försöksåret beräknar utredningen till

370 000 kr. Utredningen föreslår vidare — utan att dock i föreliggande betänkande precisera uppgifterna för en statlig konsertbyrå vid fullt utbyggd verksamhet — att den försöksvis bedrivna rikskonsertverksamheten bör handhas av ett statligt organ under en av Kungl. Maj:t för viss tid tillsatt styrelse. Kostnaderna för en sådan konsertbyrå med arrangerande, planerande och rådgivande uppgifter samt även sådan förmedlande verksamhet, som sammanhänger med försöksverksamheten, uppskattar utredningen till 200 000 kr.

Remissinstanserna har med ett par undantag tillstyrkt, att en försöksverksamhet med rikskonserter igångsättes under nästa år i de förordade försöksområdena. Sveriges Radio och Folkuniversitetet anser dock, att utredningens förslag inte bör föranleda någon åtgärd förrän utredningen presenterat en mer genomgripande undersökning av olika med verksamheten sammanhängande frågor. En rad remissinstanser framför från utredningsförslaget avvikande meningar angående bl. a. tidpunkten för igångsättandet, finansieringen och utformningen av försöksverksamheten med avseende på dess innehåll och lokalisering. Statskontoret, Musikfrämjandet och Samverkande bildningsförbunden avstyrker eller avråder från att en konsertbyrå inrättas under försöksperioden. Vid remissbehandlingen har också framförts delade meningar ifråga om vilka uppgifter, som bör åvila en sådan byrå.

Även för egen del är jag övertygad om riktigheten i de målsättningar, som utredningens förslag ger uttryck åt, och om angelägenheten av att genom försök med konsertturnéer söka utrona lämpliga former för att stimulera musiklivet, även i de områden av vårt land där konsertmöjligheter nu saknas.

Med hänsyn till den korta förberedelsestid, som står till förfogande och till den tveksamhet, som på flera punkter framkommit vid remissbehandlingen av utredningens förslag, vill jag dock förorda att försöksverksamheten under nästa budgetår till sin omfattning och uppläggning blir något mer begränsad än vad utredningen avsett. I konsekvens härmed och med tanke på utredningens egen tvekan när det gäller att precisera de slutliga uppgifterna för en statlig konsertbyrå vill jag inte för närvarande förorda att en sådan inrättas. Försöksverksamhet i begränsad omfattning men i olika former bör emellertid anordnas under särskild ledning, varom Kungl. Maj:t bör äga att närmare besluta. Verksamheten bör bedrivas i samråd med utredningen och under hänsynstagande till de synpunkter, som framkommit i olika remissyttranden. Erforderliga medel härför torde böra av Kungl. Maj:t ställas till förfogande ur lotterimedelsfonden.

Med hänsyn till vad jag här anfört om de anspråk som ställs på bidragsgivning under nästa budgetår ur lotterimedelsfonden till hittillsvarande och nya ändamål bör för avsättning till fonden anvisas sammanlagt 36 500 000 kr.

Som tidigare nämnts avser jag att för nästa budgetår även föreslå en förstärkning av de under riksstatens åttonde huvudtitel nu upptagna anslagen till konst, litteratur, musik m. m. I fråga om vissa av dessa anslag har en successiv förstärkning ägt rum under de senaste åren. De genomförda anslagshöjningarna

har uttryckligen betecknats som etapper i realiserandet av det kulturpolitiska handlingsprogrammet. Denna successiva, punktvisa utbyggnad av stödinsatserna bör fortsätta. Jag kommer därför att i det följande framlägga förslag om en ökad medelstillelning av i runt tal 900 000 kr. till här berörda anslagsändamål och om en sådan fördelning av dessa ökade resurser, att de medger en betydande förstärkning i första hand av anslagsmedlen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och i andra hand av anslaget till konstnärstipendier.

Anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader är för närvarande uppfört med 500 000 kr. Den förra året beslutade anslagshöjningen uppgick nominellt till 100 000 kr. Samtidigt genomfördes vissa anordningar i syfte att frigöra anslaget från sådana kostnader i samband med utsmykningsarbetena, som närmast är att hänföra till mindre byggnadsåtgärder och som kommit att i alltför hög grad belasta utsmykningsanslaget. Dessa kostnader skall enligt beslutet i stället belasta underhålls- eller byggnadsanslag. Avsikten härmed var att renodla användningen av utsmykningsanslaget på så sätt, att anslaget praktiskt taget uteslutande kan anlitas för arvoden till konstnärer och för kostnader knutna till själva framställningen av de konstnärliga alstren, såsom material, gjutningsarbeten och ersättning till medhjälpare.

För nästa budgetår förordar jag att anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader höjes med 500 000 kr. till 1 000 000 kr. Den förordade höjningen bör ses som ett uttryck för samhällets intresse av att i ökad omfattning säkerställa konstnärlig medverkan vid utformningen och utsmyckningen av statens byggnader och anläggningar.

I fråga om grunderna för beräkning och formen för beviljande av anslag till utsmykningsändamål är jag inte beredd att framlägga något ändringsförslag. 1962 års riksdag har hos Kungl. Maj:t begärt en förnyad prövning av frågan om ett återinförande av den av statsmakterna år 1937 beslutade s. k. procentregeln, innebärande att i anslagen till statliga byggnader skulle inräknas medel för konstnärlig utsmyckning ej understigande 1 % av byggnadskostnaderna. Statens konstråd har liksom i tidigare framställningar i sitt förslag till anslagsäskanden för nästa budgetår yrkat på en ändring av finansieringsformen i enlighet med 1937 års beslut. Med anledning härav vill jag framhålla, att 1937 års principbeslut enligt min mening var betydelsefullt främst av det skälet, att beslutet framstod som en garanti för att konstnärlig utsmyckning skulle ingå som ett normalt led i den statliga byggnadsverksamheten. Det är inte heller min avsikt att underkänna procentregeln som en tills vidare aktuell riktpunkt för beräkning av medelstillelningen till den konstnärliga utsmyckningen. Med den byggnadsvolym inom den statliga sektorn som vi i dagens läge har att räkna med skulle procentregeln otvivelaktigt ge en större sammanlagd medelsanvisning till utsmykningsändamål än den jag för nästa budgetår förordat under det här berörda särskilda anslaget. Däremot är jag av flera skäl inte övertygad om, att procentregeln är lämplig som bindande metod för medelsanvisning till konst-

närlig utsmyckning av statliga byggnader. Som också konstrådet framhåller i samband med sitt yrkande om en ändring av den nuvarande finansieringsformen, innebär procentregeln endast en allmän riktpunkt för medelsanvisningarnas storlek. Det är, framhåller konstrådet, inte meningen att alla statliga byggnader skall bli konstnärligt utsmyckade och ej heller att 1 % av byggnadskostnaden skall utgöra ett absolut mått för vad utsmyckningen i förekommande fall skall kosta. Det är således inte fråga om att generellt i byggnadskostnaderna för alla statliga nybyggnader inräkna medel för konstnärlig utsmyckning. Detta förutsätter, att behovet av utsmyckning och de därmed sammanhängande kostnadskalkylerna måste motiveras och prövas i varje särskilt fall med hänsynstagande till byggnadens arkitektur, ändamål och belägenhet. Det bör också framhållas, att behov kan föreligga av konstnärlig utsmyckning av redan färdigställda byggnader.

Det nuvarande förfarings sättet med ett särskilt anslag på driftbudgeten medger en sammanhållen prövning av utsmyckningsanslagets omfattning och fördelning både från de anslagsbeviljande myndigheternas och från konstrådets sida. En ändring av förfarings sättet till att inräkna kostnaderna för utsmyckningen i byggnadsanslag skulle bl. a. dels innebära en splittrad departemental handläggning av anslagsfrågorna — en ordning som enligt min mening både blir onödigt omständlig och medför viss risk för oenhetlighet — dels fränhända konstrådet dess nuvarande möjlighet att självständigt och i ett sammanhang pröva fördelningen av anslagsmedlen på olika byggnadsprojekt. Några medel för utsmyckning av redan färdigställda byggnader skulle heller inte finnas tillgängliga om hela anslagsgivningen överfördes till kapitalbudgeten. Redan här redovisade skäl talar enligt min mening till förmån för det nuvarande systemet för finansiering av utsmyckningen med ett vid den årliga budgetprövningen — med hänsyn bl. a. till de samlade resurser, som står till kulturpolitikens förfogande — skäligt avvägt anslag. Såvida inte särskilda skäl föreligger, bör anslaget inte av de anslagsbeviljande myndigheterna i förväg bindas till att avse utsmyckning av vissa bestämda byggnader. Jag förordar sålunda, att det nuvarande systemet bibehålles. Liksom hittills torde det få ankomma på konstrådet att efter samråd med byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i fråga om dispositionen av anslaget.

I den diskussion som förts i denna fråga alltsedan beslut fattades om att överge 1937 års princip har framhållits, att denna var speciellt värdefull ur den synpunkten, att den medförde en nära samordning mellan medelsanvisningen till byggnadsarbetet och till den konstnärliga utsmyckningen. Härigenom möjliggjordes en samverkan mellan byggnadens arkitekt och den konstnär, som skall svara för utsmyckningen, på ett tidigt stadium av byggnadens tillblivelse. För egen del inser jag tillfullo värdet av att planerna på en eventuell utsmyckning och dess placering kan beaktas så tidigt som möjligt under byggnadsförberedelsernas gång. Önskemål härvidlag torde emellertid kunna tillgodoses oberoende av den rent tekniska formen för anslagsgivning till utsmyckningen. Med den nu-

varande ordningen för handläggning av frågor rörande den statliga byggnadsverksamheten torde det ur denna synpunkt snarast vara för sent att anvisa medel till utsmyckningen i samband med medelsanvisning till själva byggnadsföretaget. Den åsyftade samverkan bör äga rum vid tiden för byggnadens planlösning, d. v. s. närmast på projekteringsstadiet.

Av vad jag här anfört framgår, att jag finner det angeläget att i möjligaste mån förbättra förutsättningarna för att planeringen av olika utsmyckningsföretag på ett ändamålsenligt sätt tidsmässigt inordnas i byggnadsplaneringen. För att kunna genomföra denna uppgift bör konstrådets administrativa kapacitet förstärkas. I enlighet med konstrådets förslag anser jag mig sålunda böra förordna, att vid rådet inrättas en tjänst som sekreterare anställd på heltid. Tjänsten bör placeras i lönegrad Ae 23.

Förvaltningskostnaderna vid statens konstråd bestri-
des nu från ett särskilt obetecknat anslag, som för innevarande budgetår är uppfört med 23 000 kr. Vid bifall till förslaget om inrättande av en tjänst som sekreterare vid rådet bör medel för tjänsten beräknas under detta anslag. Samtidigt torde det nuvarande sekreterararvodet böra indragas. Med hänsyn till den ökade arbetsbelastning, som för rådets del följer av den förordade höjningen av utsmyckningsanslaget, och den kontinuerliga medverkan i byggnadsplaneringen i samband med utsmyckningsfrågor, som förutsätts från rådets sida, torde anslagsmedlen till arvoden böra höjas. Vidare anser jag mig böra förordna en höjning av anslagsmedlen till expenser, resekostnadsersättning och traktamente m. m.

Med hänsyn till vad jag här förordat beräknar jag en ökad medelsanvisning till konstrådets förvaltningskostnader med sammanlagt 36 000 kr. Med hänsyn till de avsedda förändringarna torde det särskilda förvaltningsanslaget fr. o. m. nästa budgetår böra uppföras som ett förslagsanslag. Det torde i övrigt få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut angående den närmare dispositionen av anslaget.

Fr. o. m. innevarande budgetår har det statliga stipendiestödet till yrkesverksamma konstnärer av olika kategorier sammanförts under ett reservationsanslag med benämningen *Konstnärstipendier*. För ändamålet har anvisats 840 000 kr., varav för stipendier åt konstnärer inom måleri m. m. och tonsättare disponeras 230 000 kr. för vardera gruppen och 380 000 kr. står till förfogande för stipendier åt konstnärer i övrigt. I enlighet med nu gällande regler för stipendieutdelningen skall till konstnärer inom måleri m. m. respektive tonsättare 150 000 kr. utgå i form av större, i princip treåriga arbetsstipendier på normalt cirka 10 000 kr. per år. För konstnärer i övrigt skall 300 000 kr. av de anvisade medlen användas för sådana större stipendier. Återstående belopp disponeras för mindre arbetsstipendier på lägst 3 000 och högst 5 000 kr., resestipendier samt stipendier av pensions- eller understödskaraktär.

Anslaget till konstnärstipendier torde för nästa budgetår böra förstärkas både

för att — med hänsyn till förändringar i kostnadsläget — höja de enskilda stipendiebeloppen och för att öka antalet stipendier. De större arbetsstipendierna bör sålunda höjas till normalt cirka 12 000 kr. och de mindre arbetsstipendierna till lägst 4 000 och högst 6 000 kr. Vidare bör de poster som står till förfogande för övriga typer av stipendier genomgående höjas med 10 %. Totalt medför den förordade uppräkningsen av stipendierna en anslagsökning med 154 000 kr. För nya stipendier förordar jag en höjning av stipendieanslaget med 220 000 kr.

Efter en prövning av den lämpligaste fördelningen av de nytillkommande stipendierna på här berörda konstnärliga yrkesgrupper har jag stannat för att föreslå, att 60 000 kr. eller ett belopp motsvarande fem större arbetsstipendier bör tillfalla gruppen konstnärer inom måleri m. m. Med hänsyn till att tonsättarna utgör en till antalet mindre grupp bör antalet tonsättarstipendier förbli oförändrat. För nya stipendier till gruppen konstnärer i övrigt bör anvisas 160 000 kr.

Enligt propositionen nr 62 till förra årets riksdag — som låg till grund för beslutet att utvidga stipendiestödet till nya grupper — bör till gruppen konstnärer i övrigt bl. a. räknas dramatiker, regissörer, skådespelare och recitatörer, instrumentalister och andra tonkonstnärer, filmskapare, koreografer, dansörer, dans-, sång- och teaterpedagoger, scendekoratörer, illustratörer och konstnärligt arbetande fotografer. En särskild nämnd, konstnärstipendienämnden, har tillsatts för att handlägga ärenden rörande stipendieutdelningen inom denna synnerligen heterogena grupp. Att företrädare för många sinsemellan mycket olika konstnärliga inriktningar har tillgodosetts genom denna del av konstnärstipendieanslaget framgår bl. a. av den av Kungl. Maj:t helt nyligen beslutade fördelningen av de större arbetsstipendierna. Enligt vad jag erfarit från nämnden var antalet kvalificerade sökande till stipendierna mycket stort inom alla de konstnärliga yrkesgrupper, som kunde komma ifråga. Ett ökat antal stipendier just för dessa grupper synes sålunda vara starkt befogat.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma om formerna för stipendieutdelningen samt att i samråd med stipendiemyndigheterna på området besluta om den för varje stipendieberättigad grupp lämpligaste fördelningen av de anvisade stipendiemedlen mellan större arbetsstipendier och övriga stipendietyper.

För nästa budgetår torde med anledning av vad jag här förordat stipendieanslaget bära höjas med sammanlagt 374 000 kr. Av det sammanlagda anslagsbeloppet bör 331 000 kr. utgå till stipendier åt konstnärer inom måleri m. m., 271 000 kr. till stipendier åt tonsättare och 612 000 kr. till stipendier åt konstnärer i övrigt.

Det fr. o. m. innevarande budgetår anvisade nya anslaget av 100 000 kr. till utställningar av svensk konst i utlandet torde komma att fylla en viktig uppgift i informationsverksamheten utomlands rörande den svenska nutidskonsten. Någon höjning av anslagsmedlen för detta ändamål är

jag emellertid inte beredd att nu förorda utan förslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp, 100 000 kr.

Förslagsanslaget till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m. är för innevarande budgetår uppfört med 2 020 000 kr. Av beloppet disponeras 1 940 000 kr. för den egentliga bibliotekersättningen, d. v. s. ersättning för utlåning eller annan användning genom stifts- och landsbibliotek, centralbibliotek, skolbibliotek och statsunderstödda folkbibliotek av svenska litterära verk i original och litterära verk i svensk översättning. Den i fjol beslutade förbättringen av grunderna för bibliotekersättningen innebar en höjning av grundbeloppet för originalverk från tre till fem öre per lån och i analogi därmed från tolv till tjugo öre per referensexemplar. Översatta verk blev ersättningsberättigade genom statsmakternas beslut år 1961 och grundbeloppet fastställdes då till ett öre per lån och fyra öre per referensexemplar.

Av de medel som årligen från detta anslag tillföres Sveriges författarfond utgår enligt gällande regler individuell ersättning, s. k. författarpenning, till svenska originalförfattare. Återstoden, fondens s. k. fria del, används efter bestämmande av författarfondens styrelse till stipendier, premier, pensioner, understöd och andra för författare, översättare m. fl. gemensamma ändamål. Som framhölls i propositionen 62 till förra årets riksdag kunde redan tidigare avsevärt mer än hälften av författarfondens samlade resurser disponeras för sådana ändamål. Genom att större delen av den för innevarande budgetår genomförda anslagsökningen, 760 000 kr., enligt beslutet tillförs fondens fria del och de enskilda författarpenningarna endast uppräknas med smärre belopp har den relativa betydelsen av den fria delen ökat ytterligare. En sådan fördelning av anslagsökningen gav fondstyrelsen ökade resurser bl. a. för att kunna inrikta stipendieverksamheten på större, fleråriga arbetsstipendier.

Författarfondens styrelse har i sin framställning om anslag för nästa budgetår lämnat vissa uppgifter angående planerna för styrelsens verksamhet under den närmaste femårsperioden. I första hand kommer styrelsen att öka avsättningen av fondmedel till författarpensioner samt därjämte inrätta ett antal femåriga arbetsstipendier på 12 000 och 6 000 kr. Den avsättning, som äger rum för dessa ändamål redan under innevarande budgetår, kommer att successivt öka. Styrelsen räknar emellertid med att en sådan ökning för nästa budgetår kan ske inom ramen för en oförändrad medelsanvisning.

För egen del anser jag det angeläget, att fondstyrelsen prövar en utvidgning av verksamheten enligt de angivna riktlinjerna. Jag anser det även värdefullt, att de nya verksamhetsformerna stabiliseras. Bibliotekersättningen bör enligt styrelsens förslag för nästa budgetår utgå efter oförändrade grunder. Jag godtager vidare styrelsens beräkningar av anslagsbehovet. Den här berörda anslagsposten torde sålunda för nästa budgetår böra uppföras med oförändrat belopp, 1 940 000 kr.

Under biblioteksanslagset har fr. o. m. innevarande budgetår uppförts en obetecknad anslagspost till ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker. Anslagsmedlen, 80 000 kr., används av Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation (Flyco) för fördelning mellan svenska författare och översättare av verk, som under budgetåret framställs som talböcker i enlighet med 18 § lagen 30 december 1960 (nr 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, d. v. s. talböcker avsedda att användas för utlåning åt blinda och andra svårt vanföra. Anslagsbeloppet har avvägts med hänsyn till den talboksproduktion för denna speciella användning, som kan förväntas under budgetåret. Eftersom talboksproduktionen för ändamålet av allt att döma kommer att få i stort sett samma omfattning även under nästa budgetår förordar jag, att anslagsposten för ersättningar uppföres med oförändrat belopp, 80 000 kr. Det torde liksom under innevarande budgetår få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma storleken av det belopp, som ur anslagsposten bör ställas till Flycos förfogande för fastställande och utbetalning av ersättningsbeloppen.

Det särskilda anslaget till stipendier åt författare av hög litterär förtjänst, som ställs till förfogande för utdelning av belöningar och meritstipendier för högklassigt litterärt skapande, fördelas enligt beslut av Kungl. Maj:t. Ur årets anslag på 100 000 kr. har utdelats tio sådana meritstipendier, vart och ett på 10 000 kr. Någon förändring av detta anslag anser jag mig inte nu böra förorda utan föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp.

Detsamma gäller bidraget till Samfundet Denio, som i enlighet med samfundets förslag bör uppföras med oförändrat belopp, 10 000 kr.

Förslagsanslaget till förvaltningskostnader för teaterrådet bör med anledning av en företagen reglering av arvodena till rådets ordförande och sekreterare höjas med 1 000 kr. och sålunda för nästa budgetår uppföras med 15 000 kr.

Som redan tidigare nämnts har Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet till årets riksdag avlåtit förslag om avveckling av den skatt på biografföreställningar, som för närvarande utgår med 25 % av biografernas biljettintäkter. Ett bortfall av biografnöjesskatten medför som direkt konsekvens, att det av statsmakterna sedan 1960 tillämpade systemet för stöd åt den svenska filmproduktionen genom partiell återbäring av nöjesskattemedel även avvecklas. För närvarande gäller att i princip hela den statliga andelen av nöjesskatten på svensk film återgår till de svenska filmproducenterna. Största delen av återbäringen sker i form av ett generellt stöd till vederbörande film-

producent medan återstoden utgår som ett speciellt kvalitetsstöd från ett särskilt reservationsanslag på riksstaten benämnt kvalitetsstöd till svensk filmproduktion. Anslaget, vars huvudsakliga syfte är att stimulera och främja en ökad produktion av kvalitativt högtstående film, är för innevarande budgetår uppfört med 1 500 000 kr. Beträffande användningen av de anvisade medlen, som sker efter bestämmande av statens filmpremienämnd, gäller att större delen av anslaget skall användas för utdelning av premier till producenter av kvalitetsfilm, som haft eller har premiär under det nu pågående s. k. premiåret (1 april 1962—31 mars 1963) och i övrigt för bidragsgivning i friare former till producenter av ännu icke färdigställd film.

På grund av den skatteåterbäring, som sålunda för närvarande sker till producenterna av svensk film, medför en avveckling av nöjesskatten en försämring av den svenska filmproduktionens ekonomiska villkor. Som jag tidigare nämnt har emellertid chefen för finansdepartementet i anslutning till sitt propositionsförslag i ämnet anmält ett mellan en av Kungl. Maj:t utsedd förhandlingsdelegation och den svenska filmbranschens huvudorganisationer villkorligt träffat avtal, som bl. a. syftar till att helt kompensera detta inkomstbortfall för filmproducenterna. Inledningsvis har jag redan i korthet berört några av huvudpunkterna i avtalet. Jag inskränker mig här till att därutöver lämna vissa uppgifter rörande innebörden i avtalsförslaget, som i detta sammanhang är av speciellt intresse. De årliga avgifterna till den stiftelse, Svenska Filminstitutet, som enligt avtalet skall bildas med uppgift att främja den svenska filmkonstens utveckling kan, på grundval av förhållandena under spelåret 1961/62, beräknas till cirka 12 milj. kr. Härav skall enligt avtalsförslaget 35 % avsättas för kvalitetspremiering av svensk film, varvid stöd skall kunna ges såväl åt vanlig långfilm som barnfilm och kortfilm. Avgiftsinbetalningen till institutet skall påbörjas samtidigt med att biografnöjesskatten enligt förslaget upphör, eller fr. o. m. den 1 juli 1963. Redan under nästa budgetår kommer sålunda resurser att stå till förfogande för kvalitetspremiering, som kan ersätta det nuvarande särskilda riksstatsanslaget. Detta anslag torde sålunda böra indragas och statens filmpremienämnd i och med utgången av innevarande budgetår upphöra med sin verksamhet. Dess funktioner i fråga om kvalitetspremiering övertages därefter av filminstitutet, till vilket skall knytas en särskild jury, bestående av väl kvalificerade, av filmbranschen helt oberoende bedömare, som skall avgiva förslag i fråga om fördelningen av de för kvalitetspremier inom filminstitutet avsatta medlen. Filmpremienämndens sista premiär sträcker sig fram till den 1 april 1963. För den händelse att någon svensk filmpremiär skulle inträffa under tidsperioden 1 april—30 juni, vilket i vanliga fall sällan sker, förutsätter jag att ifrågakvarande film beaktas av den nya juryn vid det första utdelningstillfället.

Såsom bidrag till Barnfilmkommittén har för innevarande budgetår anvisats ett särskilt anslag av 35 000 kr.

Styrelsen för barnfilmkommittén har — under förutsättning att kommittén skall fortsätta sin verksamhet som hittills — för nästa budgetår anhållit om ett oförändrat anslag. I framställningen hänvisas till ett av styrelsen tidigare framfört förslag om bildande av en statlig nämnd för barnfilmfrågor.

En av barnfilmkommitténs uppgifter är att genom den inom kommittén verkande barnfilmjuryn utföra enligt nu gällande nöjesskatteförordning föreskriven prövning av barnfilm för nöjesskattebefrielse. Vid bifall till förslaget om en avveckling av biografnöjesskatten kommer denna speciella uppgift att bortfalla. Förslaget kan även i andra avseenden medföra förändringar för barnfilmens vidare framkommande. Någon omorganisation av barnfilmarbetet i enlighet med det framlagda förslaget torde därför inte nu vara aktuell.

I avvaktan på att det nya filminstitutets arbetsformer stabiliseras är det emellertid enligt min mening angeläget, att barnfilmkommittén får möjlighet att tills vidare sköta och även utveckla sina kvarstående uppgifter, i första hand upplysnings- och rådgivningsverksamhet samt internationellt samarbete på barnfilmområdet. Ett fortsatt statligt bidrag bör sålunda utgå till kostnaderna för kommitténs verksamhet. Jag finner inte anledning att för nästa budgetår föreslå någon förändring i fråga om storleken av det statliga bidraget. Förevarande anslag torde sålunda böra uppföras med oförändrat belopp, 35 000 kr. Jag förutsätter därvid, att kostnaderna för den nordiska barnfilmnämndens svenska sektion kan bestridas ur det föreslagna anslaget.

V. Hemställan

För nästa budgetår har i det föregående anslagsökningar föreslagits beträffande anslagen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader med 500 000 kr. till (500 000 + 500 000 =) 1 000 000 kr., till statens konstråd med 36 000 kr. till (23 000 + 36 000 =) 59 000 kr., till konstnärstipendier med 374 000 kr. till (840 000 + 374 000 =) 1 214 000 kr. och till teaterrådet med 1 000 kr. till (14 000 + 1 000 =) 15 000 kr. Oförändrad medelsanvisning har föreslagits beträffande anslagen till utställningar av svensk konst i utlandet, till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., till stipendier åt författare av hög litterär förtjänst, till bidrag till Samfundet De nio och till bidrag till Barnfilmkommittén. Vidare har föreslagits att det nuvarande anslaget till kvalitetsstöd till svensk filmproduktion indrages. För avsättning till lotteri-medelsfonden har föreslagits att ett anslag av 36 500 000 kr. uppföres under riksstatens åttonde huvudtitel.

För de i detta sammanhang berörda anslagsändamålen — här angivna i den ordning de behandlats — torde sålunda för nästa budgetår böra anvisas sammanlagt

(1 000 000 + 59 000 + 1 214 000 + 100 000 + 2 020 000 + 100 000 + 10 000 + 15 000 + 35 000 + 36 500 000 =) 41 053 000 kr.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- I. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa
  - a) till *Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader* ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.;
  - b) till *Statens konstråd* ett förslagsanslag av 59 000 kr.;
  - c) till *Konstnärstipendier* ett reservationsanslag av 1 214 000 kr.;
  - d) till *Utställningar av svensk konst i utlandet* ett reservationsanslag av 100 000 kr.;
  - e) till *Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* ett förslagsanslag av 2 020 000 kr.;
  - f) till *Stipendier åt författare av hög litterär förtjänst* ett anslag av 100 000 kr.;
  - g) till *Bidrag till Samfundet De nio* ett anslag av 10 000 kr.;
  - h) till *Teaterrådet* ett förslagsanslag av 15 000 kr.;
  - i) till *Bidrag till Barnfilmkommittén* ett anslag av 35 000 kr.;

Kungl. Maj:ts proposition nr 103 år 1963

j) till *Avsättning till lotterimedelsfonden* ett anslag av 36 500 000 kr.

II. medgiva, att vid statens konstråd må fr. o. m. budgetåret 1963/64 tills vidare vara inrättad en extra ordinarie tjänst i lönegrad Ae 23 som sekreterare.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan Sahlin

INNEHÅLL

	Sid.
I. Inledning	3
II. Det statliga kulturstödet	5
1. Allmänna riktlinjer	5
2. Kulturstödets omfattning och fördelning	6
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.	6
Konstnärsstipendier	7
Utställningar av svensk konst i utlandet	8
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	9
Stipendier åt författare av hög litterär förtjänst	10
Bidrag till Samfundet De nio	10
Teaterrådet	10
Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion	11
Bidrag till Barnfilmkommittén	12
Bidragsgivningen av lotterimedel	12
III. Förslag till åtgärder och anslagsförstärkningar på kulturstödets område	16
1. Utredningsförslag	16
Betänkande och förslag angående riktlinjer och former för fördel- ning av lotterimedel (avgivet av 1948 års utredning om en sta- tens kulturfond)	16
De sakkunniga	16
Yttranden	17
Den sceniska utbildningen (Betänkande II avgivet av 1955 års pro- vinsteaterutredning)	18
De sakkunniga	19
Yttranden	24
Fortsatt diskussion av utbildningsfrågan	26
Rikskonserter (Betänkande I av konsertbyråutredningen)	28
De sakkunniga	29
Yttranden	31
2. Myndighetsäskanden beträffande nuvarande riksstatsanslag till konst, litteratur, musik m. m.	34
3. Övriga förslag	40
IV. Departementschefen	42
V. Hemställan	59